

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small white dot, and the letter "k" has a small white crossbar. The background of the page features large, overlapping, semi-transparent pink shapes that create a modern, abstract design.

Minna-Marja Havukainen
Elisa Tarkiainen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), Diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2022

DIAKONINEN MESSU

TIIVISTELMÄ

Minna-Marja Havukainen, Elisa Tarkiainen
Diakoninen messu
47 sivua ja 2 liitettä
Syksy, 2022
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämisprosessi, jossa tuotettiin materiaalia Jaetut eväät -jumalanpalveluspäiville, jotka pidettiin Kuopiossa 18.-20.3.2022. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Jaetut eväät-jumalanpalveluspäivien työryhmän kanssa. Yhteistyössä oli myös viisi eri seurakuntaa, joissa haastateltiin työntekijöitä ja vapaaehtoisia.

Opinnäytetyön aineistonkeruu menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelut käytiin tekemässä seurakunnissa syksyllä 2021. Opinnäytetyön tarkoituksena oli seurakuntavierailuista saamien haastattelujen perusteella tehdä videoklippejä jumalanpalveluspäiville sekä kerätä kehitysideoita tulevaisuudessa järjestettäviin matalankynnyksen messuihin. Videoklippejä tehtiin esitettäväksi Jaetut eväät-jumalanpalveluspäivien matalankynnyksen messu kanavalle.

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada kehitysideoita, joilla olisi mahdollista madaltaa diakonian asiakkaiden kynnystä osallistua seurakunnan toimintaan, messuun ja olla mukana messussa toimijoina. Tavoitteena oli selvittää, kuinka diakonian asiakkaat saadaan mukaan aktiivisiksi toimijoiksi ja samalla vahvistaa heidän kokemustaan osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä.

Haastatteluista ja messujen toteutuksista saatiin ideoita, joilla seurakuntalaisten olisi mahdollista osallistua messuun toimijoina aina suunnittelusta toteutukseen. Vapaaehtoisten tehtävät nähtiin tärkeänä messujen toteutuksessa. Osallistuesaan messuun toimijana, seurakuntalainen koki olevansa tärkeä ja se vahvisti osallisuutta ja yhteisöön kuulumista. Messujen toteuttaminen muualla kuin kirkossa nähtiin tuovan enemmän osallistujia messuun. Seurakunnan tarjoama ruoka tai kahvi messujen jälkeen koettiin erityisen tärkeänä diakonisessa messussa.

Asiasanat: diakoniatyö, messu, osallisuus, vapaaehtoistoiminta, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Minna-Marja Havukainen, Elisa Tarkiainen
Diaconal Mass
47 pages and 2 appendices
Autumn, 2022
Diaconia University of Applied Sciences
Social and health care
University of Applied Sciences degree
Social Worker (AMK), Diaconal Work

The thesis was a functional development process, in which material was produced for the Conference of worship service Shared snacks worship days, which took place in Kuopio on 18-20.3.2022. The thesis was made in cooperation with the working group of the conference. Five different parishes were also involved in the cooperation, as their employees and volunteers were interviewed.

The data collection method used in the thesis was thematic interviews. The interviews were conducted in the parishes in autumn 2021. The purpose of the thesis was to use the interviews from the parish visits to prepare video clips for the conference and to collect ideas for low-threshold church services in the future. The video clips were recorded in order to show them on the Low Threshold Mass channel of the conference.

The aim of the thesis was to come up with development ideas to lower the threshold for diacony clients to participate in the parish activities, the Mass and to involve them in the Mass as active participants. The aim was to find out how to involve the clients of the diaconal work as active participants and at the same time strengthen their experience of inclusion and community.

Interviews and worship services produced ideas, through which parishioners could be enabled to participate in the Mass as active participants at all stages from planning to implementation. The role of the volunteers was seen as important in conducting the mass. By participating in the Mass as an actor, the parishioner felt important and it strengthened their sense of inclusion and belonging to the community. Holding Masses in other places than the church premises was seen as means of bringing more parishioners to the Mass. Food or coffee provided by the parish after a Mass was perceived as particularly important part of diaconal Mass.

Keywords: diaconal, mass, participation, volunteering, community, community work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 DIAKONIATYÖ SEURAKUNNASSA	5
2.1 Diakoniatyön määrittely ja historia	5
2.2 Diakoniatyön asiakkaat ja auttamismenetelmät	7
3 YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS	10
3.1 Yhteisöllisyys	10
3.2 Osallisuus	11
3.3 Vapaaehtoistoiminta.....	14
4 MESSU	17
4.1 Messuun osallistuva ja toteuttava seurakunta.....	17
4.2 Messun elementtejä	19
4.3 Kirkon ja diakonian rooli ihmisten elämässä ja messussa.....	20
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	22
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
7 TULOKSET	26
7.1 Hermanni diakoniatalon pullakirkko	26
7.2 Vantaan Hakunilan selkomessu.....	27
7.3 Hollolan Sovituksenkirkon Tuomasmessu.....	29
7.4 Hämeenlinnan Jukolan lintukoto Lähiömessu	31
7.5 Kuopion Alavanseurakunnan Soppakirkko.....	33
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
9 POHDINTA	39
LÄHTEET.....	43
LIITE 1. Haastattelu kysymykset.....	48
LIITE 2. Saatekirje seurakuntiin	49

1 JOHDANTO

Jumalanpalvelus on kaikille yhteinen Jumalan kansan juhla, johon osallistuu koko seurakunta. Olisi hyvä löytää uusia ja erilaisia malleja, jotta mahdollisimman useat seurakuntalaiset pystyisivät ja rohkenisivat osallistumaan jumalanpalveluksen suunnitteluun ja toteutukseen ilman minkäänlaista leimaantumista. Tavoitteena on, että messujen kautta seurakuntalaiset löytäisivät yhteisön, johon voi kuulua.

Diakoniatyö on hengellistä kumppanuutta joka, tarjoaa henkilön rinnalla kulkevista elämän iloissa ja suruissa. Diakoniatyön tarkoitus on saada asiakkaalle tuntemus siitä, että voi tulla nähdyksi ja kuulluksi. Diakoniatyön asiakkailla voimistuu onnistumisen kokemus, kun hän saa toteuttaa messua yhdessä työntekijöiden ja muiden samassa tilanteessa olevien kanssa.

Kun ihminen kuuluu johonkin yhteisöön, hän tulee riippuvaiseksi toisista. Yhteisöllisyys on myös parantava voima, jossa ihmiset tukevat toisiaan ja saavat olonsa tuntemaan turvalliseksi. Monet ihmiset tarvitsevat toista ihmistä, kun he kamppailevat elämänsä ongelmien kanssa. Ihminen tarvitsee muita pyrkiessään rakentamaan itselleen maailmankatsomuksen. Ihmisellä on tarve olla tarpeellinen ja kokea olevansa tarpeellinen. Useat ihmiset toivovat, että seurakunta voisi olla se yhteisö, missä hän voi luopua suojamuureistaan ja näyttää sekä heikot että vahvimmat puolensa. Yhteisössä, joka on avoin ja vastaanottavainen, ihminen voi tuoda taitonsa esille ja käyttää niitä. Seurakunta tarjoaa jäsenilleen useita yhteisöjä, mutta se antaa myös mahdollisuuden olla anonyymisti.

Opinnäytetyössä käydään läpi, mitä on osallisuus ja yhteisöllisyys sekä millaisia elementtejä ne toteutukseen tarvitsevat. Myös vapaaehtoistoimintaa käsitellään opinnäytetyössä, sillä se on suuri rikkaus seurakunnille. Työntekijöiden määrä vähenee koko ajan ja sitä kautta tarvitaan entistä enemmän vapaaehtoisia toimintaan mukaan. Ruotsin kirkon piispa Fredrik Modéus on jakanut jumalanpalveluksen neljään jumalanpalvelusyhteisöön ja käydään opinnäytetyössä läpi mitä ne ovat (Pöyhönen, 2019, s. 21–22).

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kuvata, miten rakennetaan diakoninen messu ja mitä se antaa ihmisille, jotka ovat messua suunnittelemassa ja toteuttamassa. Tavoitteena on, että seurakunnan työntekijät löytävät opinnäytetyöstä apuvälineitä diakonisien messujen rakentamiseen.

2 DIAKONIATYÖ SEURAKUNNASSA

Seurakuntien diakoniatyö tarjoaa monenlaista apua ja tukea erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille ja se on kokonaisvaltaista auttamista. Diakoniatyössä kohdataan erilaisissa ja usein haastavissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Diakoniatyön antama apu ja tuki on tarkoitettu kaikille ihmisille taustastaan riippumatta. Diakoniatyö on osa kirkon perustehtävää ja erottamaton osa kirkon elämää. Diakoniatyö on yhteistyössä toimimista monien eri tahojen kanssa, kuten esimerkiksi aikuissosiaalityö, kela, velkaneuvonta ja päihdepalvelujen kanssa. (Gävert, 2022; Hammarén ym. 2022, s.23.)

2.1 Diakoniatyön määrittely ja historia

Suomalaisen diakoniatyön kuvataan olevan lähtöisin 1800-luvun lopulta, jolloin diakonissalaitosten toteuttama hoivadiakonia alkoi muuttua paikallisseurakuntien järjestämäksi diakonityöksi. Diakoniatyö oli sielunhoidollisten ja sairaanhoidollisten tarpeiden lisäksi aineellista auttamista. Vuonna 1943 kirkkolakiin lisättiin pykälä, jossa määrättiin, että jokaisessa seurakunnassa tulisi olla vähintään yksi diakonian virka. Seurakunnan diakonian tehtävä kuvattiin olevan heikompiensaisten auttamista ja hoivaamista. Diakoniatyön tarkoitus oli täydentää kunnan tarjoamia palveluja. Vuonna 1972 diakonian työn kuvaa muutettiin hoidollisesta kansanterveystyöstä enemmän sosiaalista ja sielunhoidollista tukea antavaksi. (Huhanantti & Wallenius, 2022, s. 8–9.)

Diakonia on osa kirkon elämää ja tarkemmin kirkon elämässä kristilliseen uskoon ja rakkauteen perustuvaa palvelua, joka suunnataan heikoimmassa asemassa olevien auttamiseen ja lähimmäisen rakkauden osoittamiseen. Diakonian toteutus kuuluu kaikille seurakuntalaisille, eikä ainoastaan kirkossa töissä oleville. Diakonia on tehtävää, joka kuuluu koko kirkolle. Diakonia kuuluu kirkon työntekijöiden lisäksi seurakunnan jäsenille ja sen kuvataan olevan elämisen tapa. Kirkossa diakonia näkyy apuna ja tukena haavoittuvassa elämäntilanteessa oleville. Sen lisäksi se näkyy oikeudenmukaisuuden, rauhan ja yhdenvertaisuuden edistämisenä sekä yhteisöjen rakentamisena ja luomakunnan varjelemisena. Siinä vastataan seurakuntalaisten tarpeisiin sekä ehkäistään syrjäytymistä. (Kuusimäki, i.a; Thitz, 2006, s. 94.)

Diakonian yhteys messuun on tärkeä. Ilman messuja diakonia olisi yleisinhimillistä auttamistyötä ilman erityisluonnetta. Myös messut tarvitsevat diakoniaa, muuten se jäisi pelkäksi puheeksi. Messun myötä diakonia saavuttaa yhteisen tehtävän. Messusta saamme meille varusteita arkiseen elämään ja sen haasteisiin. (Heikkilä, 2012, s. 15–16.)

Käsite diakonia tarkoittaa kristilliseen uskoon perustuvaa auttamistyötä, jonka lähtökohtaisesti toteuttaa diakoniatyöntekijä. Kuunteleminen, kohtaaminen, osallisuuden vahvistaminen ja hädänalaisten auttaminen on kristillisen uskon ydintä, joka nähdään keskeisenä osana seurakunnan tehtävää. Jeesuksen esimerkin mukaan kuunteleminen, kohtaaminen ja hädänalaisten auttaminen on rakkauden kaksoiskäskyn mukaista toimintaa. Merkkejä Pyhän hengen työstä ovat yhteyden rakentaminen ja osallisuuden mahdollistaminen. (Thitz ym., 2020, 90–91.) Kirkko on yhteisö, jonka Jumala on rakentanut sanallaan ja sakramenteilla. Kirkko on myös yhteisö, jonka välityksellä Jumala toimii. (Kaira, 2020, s. 64–65.)

Diakoniatyön ydinosaamisalueita voidaan kuvata neljän eri ulottuvuuden kautta. Näitä ovat hengellinen työ, diakoninen asiakastyö, työntekijän yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen, osaamista kirkon organisaatiossa, sekä kehittämisosaamista. (Helin ym., 2010, s. 40–41.) Diakoniatyön kuvataan olevan arjen kohtaamista. Asiakkaita kohdataan kokonaisvaltaisesti yksilöinä ja perheinä sekä erilaisissa ryhmissä. Diakoniatyöstä annettava apu voi olla hengellistä, henkistä,

fyysistä, sosiaalista tai taloudellista. Diakoniatyön peruste kirkkojärjestyksen mukaisesti on kristillisessä palvelutyössä. Tavoitteina diakoniatyössä on yhteisöllisyyden ja eri-ikäisten osallisuuden vahvistaminen. (Isomäki ym., 2018, s. 103.)

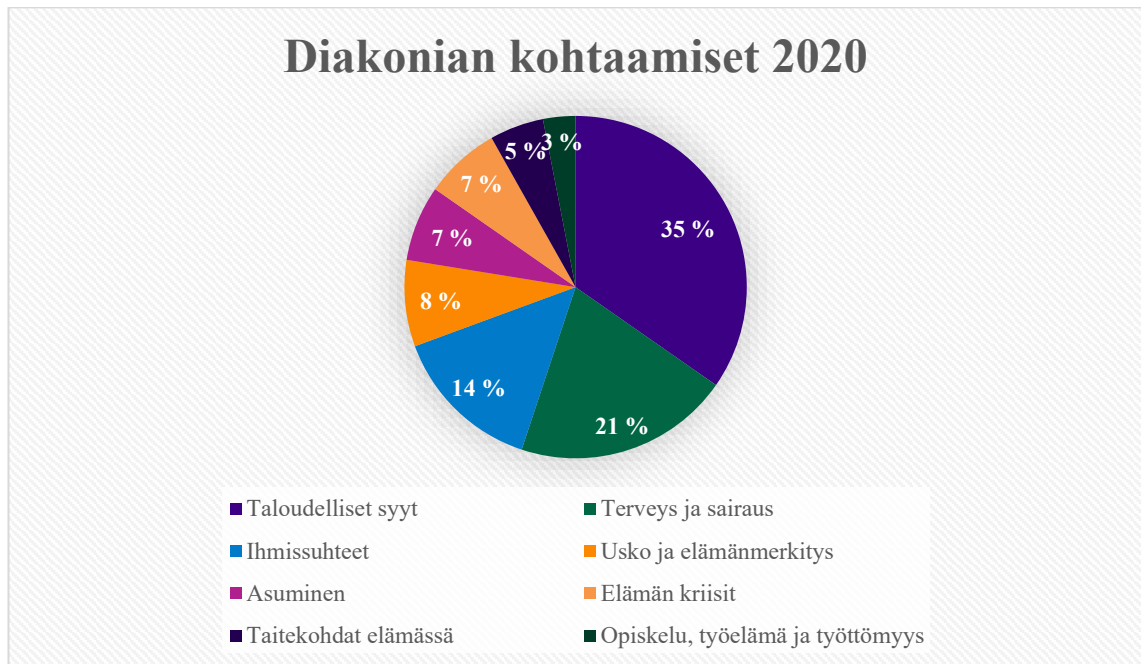
2.2 Diakoniatyön asiakkaat ja auttamismenetelmät

Diakoniatyössä kohdataan monenlaisia asiakkaita. Diakoniatyössä kohdattavat asiakkaat ovat usein kokeneet elämässään kriisin tai heillä on jatkuvia elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Monet diakoniatyön asiakkaat kokevat, että he ovat tippuneet palvelujärjestelmän kuiluun. Lisäksi monien asiakkaiden tukiverkostot ovat olemattomia eikä heillä ole puolestapuhujia. (Helin ym., 2010, s. 61.) Diakoniatyön kohderyhmää kuvattaessa ei ole kyse vain yhdestä tietystä ihmisryhmästä tai asiasta, vaan diakoniaa koskevat kaikenlaiset ihmisarvoista elämää heikentävät, uhkaavat tai estävät ilmiöt. (Huhanantti & Wallenius, 2022, s. 64.)

Diakonian asiakkaita kohdataan monenlaisista eri syistä. Kohtaamisien syitä on tutkittu vuonna 2020 (taulukko 1). Taulukossa näkyy, että diakonian asiakkaista 34% kohdataan taloudellisista syistä. 22% kohtaamisista liittyy terveyteen ja sairauteen, 14% kohtaamisista ihmissuhteisiin, 8% uskoon ja elämän merkitykseen, 7% asumiseen ja 7% elämän erilaisiin kriiseihin. Kohtaamisista 5% liittyy elämän taitekohtiin ja 3% kohtaamisista opiskeluun, työelämään ja työttömyyteen. (Suomen ev.lut. kirkko, 2020)

Taulukko 1. Diakonian kohtaamiset vuonna 2020

Diakoniatyössä kohdetaan eri tavoin huono-osaisuutta kärsiviä, joilla on tarvetta erilaisille sosiaali- ja terveystaloudellisiin palveluihin. Näihin asiakasryhmiin kuvataan kuuluvan fyysisesti sairaita, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä, säännöllistä toimeentulotukea saavia ja pitkäaikaistyöttömiä, joilla on usein monenlaisia ongelmia kasaantuneita. (Huhanantti & Wallenius, 2022, s. 89.) Diakoniatyön asiakasryhmää kuvattaessa voidaan sanoa, että siihen kuuluu muun muassa yksinäiset ja yksinäisyyttä kokevat henkilöt. Nykyään diakonian asiakkaina on myös syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja lapsiperheitä. (Suomen ev.lut. kirkko, 2016.) Diakoniatyössä kohdetaan myös vankilassa tuomiotaan kärsiviä ja vankilasta vapautuvia, fyysisesti sairaita ja heidän omaisiaan, vähävaraisia, vanhuk- sia, vammaisia, työttömiä sekä maahanmuuttajia (Helin ym., 2010, s. 56).

Kirkossa diakonian periaate ilmenee ihmisten auttamisena ja tukemisena sekä yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan edistämisenä. Diakonia ilmenee myös luomakunnan varjelemisena ja välittävien yhteisöjen rakentami- sena. Kultaisen säännön periaate tulee Raamatusta: ”Kaikki, minkä tahdotte ih- misten tekevän teille, tehkää te heille. Tässä on laki ja profeetat.” (Raamattu, 2001, Matteuksen evankeliumi 7:12). Tämän Jeesuksen antaman periaatteen mukaisesti tarkoitus on kunnioittaa jokaisen toimijuutta ja päätösvaltaa omassa

elämässään. Auttamisen ja tukemisen tarkoitus on lähteä liikkeelle asiakkaan omista tarpeista ja hyvän edistämisestä. (Kuusimäki, i.a.)

Diakoniatyön toiminta tapahtuu eri-ikäisten ihmisten ja yhteisöjen parissa. Diakoniatyössä kohdataan ihmisiä yksilöllisesti, ryhmissä sekä erilaisissa yhteisöissä. Työssä korostuvat arvo-osaaminen, pysähtyminen ihmisen rinnalle sekä arjessa jaksamisen tukeminen. Diakoninen työ on asiakkaan kokonaisvaltaista kohtaamista, jossa tasapainoillaan hengellisen, henkisen ja taloudellisen tuen antajana. Asiakastyöhön kuuluu, että ratkaisut etsitään yhdessä asiakkaan kanssa. Tavoitteena on, että asiakas näkisi oivalluksia oman elämänsä suhteen, pystyisi parantamaan omaa elämänhallintaansa ja omatoimisuuttaan sekä saada asiakasta muutokseen ja itsenäisyyteen. Useat diakoniatyön asiakkaat elävät vaikeissa elämäntilanteissa. (Helin ym., 2010, s. 40–42.)

Diakoniatyöntekijöiden tarkoitus on ehkäistä tilanteiden toistuvaa kriisiytymistä ja auttaa asiakkaitaan saamaan onnistumisen kokemuksia. On tärkeää, että diakoniatyöntekijä ei tee asiakkaan puolesta ratkaisuja, vaan auttaa etsimään ratkaisut yhdessä asiakkaan kanssa, jolloin asiakkaan osallisuutta vahvistetaan. Diakoniatyössä on tarkoitus, että asiakkaalle jää tunne kohdatuksi tulemisesta. (Helin ym., 2010, s. 40–42.) Vaikka työtä tehdään köyhien ja syrjäytyneiden parissa lähellä sosiaalityötä, ei kirkon diakoniatyötä voida yhdistää sosiaalityöhön, koska jäisi huomioimatta vapaaehtoiset, jotka tekevät tärkeää diakoniatyötä (Jokela, 2011, s. 26).

Diakoniatyö on toimintaa, joka perustuu kirkkolakiin. Laissa tulee ilmi, että kirkon tehtäviin kuuluu muun muassa sielunhoito ja diakonia (L 1054/1993 4. §). Kirkkojärjestyksen mukaan jokaisessa seurakunnassa on oltava vähintään yksi diakoniatyöntekijä. Diakoniatyö perustuu kirkon missioon ja diakoniatyön tulisi läpäistä kaikki toiminta. Kirkkojärjestyksessä määritellään myös, että diakoniatyön tehtävä on antaa apua niille, jotka ovat eniten avun tarpeessa ja jotka eivät muuten saa apua. Diakoniatyössä otetaan huomioon ne ihmiset, jotka ovat pudonneet yhteiskunnan palveluverkoston ohi tai heillä on jostain syystä vaikeuksia päästä liikkumaan kodin ulkopuolelle. (Helin ym., 2010, s. 56.)

Diakoniseen työhön kuuluu tukihenkilö toiminta, tukiasuntotoiminta, erilaiset ryhmätoiminnot, kotikäynnit, talous- ja velka-asioihin liittyvä ohjaus, taloudellinen avustaminen, rikosuhripäivystys, henkinen huolto ja tuki onnettomuustilanteissa, ruokapankit, erilaisten tapahtumien ja retkien järjestäminen, työttömien ruokailut ja muu työttömien omaehtoinen toiminta sekä erilaiset leirit ja verkostotyö. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-d; Helin ym., 2010, s. 50.) Diakoniatyössä vaikuttamisen ulottuvuudet ovat paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti (Gothóni ym., 2012, s. 172).

3 YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS

Yhteisöllisyyttä tarvitaan lisäämään henkilön kokemaa osallisuutta, yhteisyyden kokemiseen, sekä yksinäisyyden ehkäisemiseen. Yksinäisyys voi koskettaa kaikkia ikäluokkia ja sen kuvataan olevan hyvinvointia ja terveyttä heikentävä yksittäinen tekijä. Yksinäisyyden kokeminen on aina henkilökohtainen ja yksilöllinen kokemus, eikä sitä pysty kukaan ulkopuolinen määrittelemään. Yksinäisyyden kokemiseen voi liittyä myös osattomuuden kokemus. (Huhanantti & Wallenius, 2022, s. 14–15, 71.)

3.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on tärkeässä osassa ihmisen elämää. Yhteisöllisyys voidaan kuvata yhdeksi hyvän elämän ja ihmiseksi kasvamisen rakennuselementiksi. Ihmisellä on tarve olla osana yhteisöä ja tarve liittyä toisiin ihmisiin. Yhteisöön kuuluminen antaa ihmiselle turvapaikan, jonka varaan hän voi liittää oman identiteetin ja luoda perusluottamuksen. Yhteisöllisyys perustuu hyvinvoinnin tasaamiseen ja heikoimmista huolehtimiseen. Yhteisöllisyyden kokemiseen tarvitaan myös pai-

kallisia yhteisöjä läheisyyttä korostamaan. (Thitz, 2013, s. 127.) Kiinnostus yhteisöllisyyttä kohtaan on lisääntynyt ja sitä mukaan on tullut tarve löytää uusia toimintamalleja yhteisöjen ja osallisuuden vahvistamiseksi (Rättyä, 2009, s. 16).

Yhteisöön kuulumiseen olevat elementit ovat kuulluksi tuleminen, mahdollisuus vaikuttaa, hyväksyminen yhteisöön sekä esteettömyys yhteisöön kuulumiseen. Jokaisen yksilön on itse saatava päättää, onko hän passiivinen vai aktiivinen osallistuja. Osallisuuden tunteeseen ei tarvita aktiivista roolia, myös passiivinen osallistuja voi tuntea osallisuutta. (Kokkonen, 2018, s. 82.)

Länsimaat elävät yksilökeskeistä aikaa. Ihmiset haluavat olla itsenäisiä, vapaita, persoonallisia sekä riippumattomia toisista ihmisistä. Elämme individuaalista aikaa, mutta samaan aikaan ihmiset kokevat paljon yksinäisyyttä. Jopa moni nuori tekee itsemurhan yksinäisyyden takia. Yksinäisyydestä on tullut yhteiskuntamme pahin vihollinen. Kirkko pyrkii tässä tuomaan apua siten, että se yrittää luoda aidon yhteisöllisyyden. Jumalanpalvelus voi olla monella tapaa yhteisöllinen kokemus. (Pöyhönen, 2019, s. 14–15.)

Kristillisen kirkon toiminta on aina ollut yhteisöllisyyttä vahvistavaa. Yhteisöllisyys kuvataan seurakunnan ominaisuudeksi jo varhaiskirkon ajalla. Yhteyksien luominen on diakonian tehtävää. Myös sellaisen yhteisön rakentaminen, joka vastaa seurakuntalaisten tarpeita ja ehkäisten syrjäytymistä, kuuluu diakonian tehtävään. (Thitz, 2013, s. 37–38, 128.)

3.2 Osallisuus

Osallisuuden kokemisella on vahva yhteys ihmisen kokemaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Vähäistä osallisuutta kokeneella on todettu olevan enemmän yksinäisyyden kokemista, psyykkistä kuormittuneisuutta ja heikommaksi koettua työkykyä. Osallisuuden kokeminen lisää turvallisuutta, hyvinvointia sekä uskoa omiin mahdollisuuksiin ja tulevaisuuteen. (Huhanantti & Wallenius, 2022, s. 88.)

Palveluita uudelleen organisoimalla pyritään parantamaan palveluiden saavutettavuutta, kustannuksien hallintaa, palveluiden laadun parantamista ja yhdenvertaisuutta. Vaikka kansalaiset ovat palveluiden käyttäjiä, he ovat myös verotuksen kautta tärkeitä kunnallisten palveluiden kehittäjiä ja rahoittajia. (Leemann & Hämäläinen, 2016, s. 1.)

Palveluihin ja toimintaan osallistuminen on tärkeässä osassa ihmisen kokemaa osallisuutta. Matalan kynnyksen palveluiden ja matalankynnyksen toiminnan tarkoituksena on saavuttaa asiakkaita, jotka ovat erilaisista syistä jääneet palvelujärjestelmän ja toiminnan ulkopuolelle. Matalan kynnyksen palvelun ja matalan kynnyksen toiminnan tarkoituksena on osallisuuden lisääminen muun muassa huono-osaisten kohdalla. Tarkoituksena kynnyksen madaltamisella on helpottaa asiakkaan hakeutumista palveluihin ja osallistumista erilaiseen toimintaan. Matalan kynnyksen palveluiden ja toiminnan saavutettavuus voi näkyä palveluissa ja toiminnassa muun muassa aukioloajoissa, hinnoittelussa ja sijainnissa. (Leemann & Hämäläinen, 2016, s. 5.)

Matalan kynnyksen toimintaa järjestetään seurakunnissa erilaisin toiminnoin. Matalan kynnyksen toiminnan tarkoitus on osallisuuden lisääminen ja yksinäisyyden vähentäminen, jolloin erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden osalta heikoimmassa asemassa olevat väestöryhmät pääsevät osallistumaan toimintaan ja sillä tavoin saavat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Toiminta matalalla kynnyksellä perustuu yhdessä tekemiseen, jossa mukana voi olla eri toimijoita kuten seurakunta, sosiaalitoimi ja erilaiset järjestöt. Hyvänä esimerkkinä järjestettävään matalan kynnyksen toimintaan on yhteinen keittiö, joka on matalankynnyksen kohtaamispaikka. Yhteinen keittiö on paikka, jossa ihmiset kokoontuvat yhdessä tekemään ruokaa. (Suomen ev.lut. kirkko, 2017.)

Seurakunnat ovat muuttuneet 2000-luvun aikana. Muuttamisen ja kirkosta eroamisen takia jäsenmäärät ovat vähentyneet. Syntyvyyden lasku ja muutto näkyvät varsinkin pienemmissä seurakunnissa. Tämän takia toimintamäärärahat vähenevät ja tätä kautta joudutaan muuttamaan resursseja. Muutos näkyy työntekijöiden määrässä ja seurakuntien toiminnoissa. Tästä syystä vapaaehtoisten merkitys seurakunnan toiminnassa kasvaa. (Törrönen, 2021, s. 12–13.)

Osallisuudella tarkoitetaan seurakuntayhteisöön kuulumista. Kirkon tehtävä on olla mukana ehkäisemässä syrjäytymistä ja vahvistaa osallisuuden kokemista. Kirkko pyrkii toiminnallaan vahvistamaan lähiyhteisöjä, huolehtimaan jäsenistään ja kehittämään omaehtoisuuteen perustavia huolenpitojärjestelmiä. Yhteisöön kuulumisen auttaa ihmisen sisäistä eheyttä, joka antaa hänelle merkityksen. Kuuluminen mm. perheeseen, sukuun, naapurustoon, kaupunginosayhteisöön tai erilaisten harrasteyhteisöön tukee yksilöä ja eheyttää yhteiskunnan yhteisöjä ja antaa yksilölle mahdollisuuden omaehtoiseen osallistumiseen. Seurakunnan jakautuminen pieniin yhteisöihin, kuten esimerkiksi vaikeuksissa olevien omaehtoiset tuki- ja yhteistoimintaryhmät, vahvistavat osallisuutta ja yhteisöön kuulumisen tunnetta. (Helosvuori ym., 2002, s. 126.)

Kirjassa Osallisuuteen kutsutut kirjoittaa seurakuntalaisten osallisuudesta siten, että osallistumisen näkökulma nostetaan vahvasti esiin, jolloin kirkko rakentuu yhdessä. On tärkeää muistaa, että ihmiset kuuluvat kirkkoon monitahoisista syistä. Ihmisten, joiden olemassaolon perustukset järkkyvät esimerkiksi eläkkeelle siirtyminen, mielenterveydelliset syyt tai jopa rikollisuus saa ihmiset kääntymään kirkon puoleen. Useiden erilaisten ryhmien ja toimintaryhmien kautta saavutetaan erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset. Se, missä messuja vieteetään, mahdollistaa näiden ihmisten osallisuuden. (Modéus, 2014, s. 15.)

Messun suunnitteluun osallistuminen vahvistaa seurakuntalaisen osallisuutta. Suunnitteluun osallistumista kuvataan siten, että suunnittelu tilanteessa seurakuntalainen pääsee vahvimmin mukaan yhteisön toimintaan ja kokee omakseen jumalanpalveluksen. Yhdessä suunnittelu on yhdessä tekemistä ja näin vahvistaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. (Halkosaari, 2017, s.62–63)

Seurakuntalainen voi tuntea osallisuutta jumalanpalveluksessa. Se on tunne, että ihminen on löytänyt paikkansa ja tuntee olevansa kotona. Osallisuus on pohjimmiltaan ihmisen tunne kuin se, mitä hän tekee messussa. Jumalanpalvelukseen jokainen voi osallistua omilla vahvuuksilla ja lahjoillaan. Osallisuus on myös vastaanottamista, esimerkiksi Sanan kuulemisella ja ehtoollisen nauttimisella. Seu-

rakuntalainen voi osallistua seurakunnassa ja jumalanpalveluksessa monella tavalla. Osallistumalla dialogiin, joka tarkoittaa vuoropuhelua pääasiassa jumalanpalveluksessa. Siinä vuorolaulun tai vuoroluvun avulla saadaan aikaiseksi dialogi messua viettävän seurakunnan välille. Dialogin tarkoitus on tuntee olevansa osa jumalanpalvelusta. Käytännön osallistumalla ihminen saa olla mukana tekemässä jumalanpalvelusta. Edustajana oleminen tarkoittaa ihmisen samaistumista johonkin toiseen osallistujaan, identifioitumista. Osallistumalla päätöksen tekoon seurakuntalainen pystyy vaikuttamaan seurakunnan toiminnan suuntaan. Perspektiivin hahmottaminen on jumalanpalveluksessa sitä, että yritetään tuoda esille asioita, joita muuttamalla saadaan uusia tapoja. (Modéus, 2014, s. 89–91, 95–106.)

3.3 Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminta kirkossa kutsuu kaikkia mukaan osallisuuteen ja yhteisöön. Jokainen voi osallistua toimintaan omilla tiedoillaan ja taidoillaan. Vapaaehtoinen toimii vuorovaikutuksessa tasavertaisena yhteistyökumppanina työntekijän kanssa toteuttaessa kirkon perustehtävää. Vapaaehtoistoiminta on jokaisen henkilön vapaa-ajalla tapahtuvaa ja se määritellään palkattomaksi ja omaehtoiseksi toiminnaksi. (Hammarén ym., 2022, s. 54.)

Vapaaehtoistoiminta ei vaadi henkilöltä koulutusta, mutta seurakunnan sisällä koulutetaan vapaaehtoisia erilaisiin toimintoihin. Toimintoja, joihin seurakunnan sisällä käydään koulutuksia, on esimerkiksi ehtoollisavustajaksi tai isoseksi ryhtyessä. Suomalaisissa seurakunnissa vapaaehtoistyötä tekevät varsinkin eläkkeelle siirtyneet ihmiset, mutta myös koululaiset ja opiskelijat tekevät tärkeää vapaaehtoistyötä. Nuoria nähdään vapaaehtoistoiminnassa mukana toimijoina esimerkiksi erilaisissa kirkkokuoroissa, ryhmän ohjaajina sekä isosina muun muassa rippileireillä. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a.)

Seurakunta on jäsentensä muodostama yhteisö, johon kuuluu vahvasti osallisuus ja yhteisössä toimiminen. Vapaaehtoisuus perustuu kristillisen uskon pohjalta

toisten auttamiseen. Vapaaehtoisena toimiminen voi tuoda merkityksellisyyttä jokaisen ihmisen elämään. Se voi samalla vahvistaa uskoa ja seurakuntayhteyttä sekä tuoda hengellistä merkitystä. Vapaaehtoisille tulisi tarjota hartaudellisia elementtejä ja erilaisia vaihtoehtoja osallisuuteen. (Hauta-aho & Tornivaara, 2009, s. 125–129.) Nimityksen vapaaehtoisuus tilalla voisi käyttää myös työtoveruutta. Siten voimme puhua osallistumisesta moniin erilaisiin tehtäviin, jotka mahdollistavat kokonaisuuden toimimisen. Tällöin tulisi hyödynnettyä myös jokaisen ihmisen erilaiset lahjat. Toisten ihmisten lahjoja voisi käyttää arkielämässä ja toisten lahjoja voisi käyttää myös rikastamaan yhdessä vietettävää jumalanpalvelusta. (Modéus, 2014, s. 50–51.)

Vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä osuus seurakunnassa ja sen toiminnassa. Se tekee jäsenten osallisuuden näkyväksi seurakunnan perustehtävässä samalla mahdollistaen seurakuntayhteisön rakentumisen. Vapaaehtoistoimintaa järjestetään seurakunnissa monin eri tavoin. Vapaaehtoisia on mukana kaikilla kirkon työaloilla, kuten jumalanpalveluksissa, musiikkitoiminnassa, nuorisotyössä, lapsityössä, diakoniatyössä, sielunhoidossa sekä hallinnossa. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-a.)

Kirkon vapaaehtoisena toimiminen on toimintaa, johon tullaan vapaaehtoisesti. Toiminta tapahtuu vapaa-ajalla ja se on palkatonta, omaehtoisesti tapahtuvaa ja toteutuu omin taidoin tasavertaisesti muiden toimijoiden kanssa. Kirkon vapaaehtoistoiminnassa kirkon yhteiset arvot ovat lähtökohtana. Näitä ovat Kristillinen usko, lähimmäisenrakkaus, tasavertaisuus, vastuullisuus ja laadukkuus. Vapaaehtoistyö kirkossa koetaan innostavana ja sen kuvataan olevan monipuolista ja henkisesti palkitsevaa. Vapaaehtoistyö kirkossa koetaan voimaannuttavana ja sen koetaan olevan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavaa. (Nummela, 2015, s. 6–9.) Vapaaehtoistoiminnan nähdäänkin olevan osallisuuden ja vaikuttamisen muoto (Huhanantti & Wallenius, 2022, s. 63).

Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa kutsuu ihmisiä mukaan ja vahvistaa seurakuntalaisten yhteisöllisyyttä. Osallisuus vapaaehtoistoiminnassa toteutuu, kun seurakuntalainen saa tilaa toimia ja saa olla mukana rakentamassa seurakun-

tayhteisöä. Vapaaehtoistoiminta on parhaimmillaan arvostettua, henkisesti rikastuttavaa ja monin tavoin palkitsevaa. Toiminnassa voi kehittyä oppien uusia asioita, kasvaa ihmisenä sekä kohdata uusia ihmisiä. Vapaaehtoisena olo ei ole erillinen toiminta muoto, vaan se on tapa kristinuskon todeksi elämistä ja kasteessa saatua yhteistä pappetta. (Nummela, 2015, s. 2–5.)

Kirkon vapaaehtoistoiminnassa on paljon samoja piirteitä kuin eri järjestöjen vapaaehtoistoiminnassa, mutta siinä joitakin ominaispiirteitä. Vapaaehtoistoiminta syventää osallisuutta seurakuntaelämässä ja sen toiminnassa. Se mahdollistaa toteuttamaan kristillisyyttä ja seurakuntalaisuutta. Samalla se on luottamuksellisuutta ja vastuullisuutta. Väyliä vapaaehtoisten rekrytointiin ovat mm. puskardiot, henkilökohtainen kutsuminen, erilaiset messut ja tapahtumat, seurakunnan verkkosivut ja autettavasta auttajaksi. (Lipasti-Raulus ym., 2014, s. 4–8.)

Vapaaehtoisia toimii jumalanpalveluksessa erilaisissa tehtävissä. Mikaelin seurakunta on listannut erilaisia tehtäviä, joita vapaaehtoiset toteuttavat messussa. Näitä tehtäviä ovat muun muassa päivän tekstien lukeminen, messuun osallistujien vastaanottaminen ovella, rukouspyyntöjen puolesta rukoileminen messussa, rukouspalvelijana toimiminen, kolehdin kerääminen, kastelehtien ripustaminen, kynttilöiden sytyttäminen, ehtoollisella avustaminen, kirkkokahvien järjestäminen sekä lasten kanssa leikkihuoneessa leikkiminen messun aikana. (Turun Mikaelin-seurakunta, 2021)

Vapaaehtoistoimintaa määräävät lait ja määräykset. Myös seurakunnissa tehtävässä vapaaehtoistyössä täytyy noudattaa yleisiä vapaaehtoistyön säädöksiä, joita ovat esimerkiksi vaitiolo- ja ilmoitusvelvollisuus, hygieniapassi ja vahingonkorvauslaki. (Lipasti-Raulus ym., 2014, s.18.)

4 MESSU

Ehtoollisjumalanpalvelus eli messu on kirkollista toimintaa, joka kokoaa kristityt yhteen. Jumalanpalveluksia pidetään pääasiassa sunnuntaisin, sillä sunnuntai on kristittyjen pyhäpäivä. Messussa ihmiset kokoontuvat yhteen toisiaan kohtamaan sekä Jeesusta muistelemaan. Messu on liturginen ja siinä noudatetaan tiettyä kaavaa, eli se on rakenteeltaan yhtenäinen. Yhtenäinen rakenne tekee toimituksesta tärkeän, arvokkaan ja monelle tutun toimituksen. Jumalanpalveluksessa luetaan Raamattua, saarnataan, rukoillaan tärkeiden asioiden puolesta ja siinä nautitaan ehtoollinen. Jumalanpalveluksessa musiikilla on suuri rooli. Musiikin suunnittelee messuun kanttori yhdessä messun toteuttajien kanssa. Messun musiikki on nykyään monipuolistunut. Nykyään musiikkia jumalanpalveluksessa toteutetaan muillakin soittimilla kuin perinteisillä uruilla ja virret ovat saaneet vierelleen uudenlaisia lauluja. (Suomen ev.lut kirkko, i.a.-c.)

4.1 Messuun osallistuva ja toteuttava seurakunta

Uusia jumalanpalvelusyhteisöjä on jaoteltu kolmeen orientaatioon. Näitä ovat perinteinen osallistuja, yhteisö orientoituneet sekä kokemukselliset osallistujat. Perinteisessä osallistujatyypissä on aktiivisesti kirkossakävijöitä. He ovat sitoutuneet kirkon oppiin. Osallistuva jäsenyys, jossa osallistutaan jumalanpalveluksiin. Jumalanpalvelus auttoi heidän hengellisiä tarpeitaan. Sosiaaliset tarpeet toteutuivat muualla, kuin seurakuntayhteisön ympärillä. Tyytyväisyyttä antaa heille myös työ- ja perhe-elämä. Heille on tärkeää säilyvät ja perinteiset arvot. Yhteisöorientoituneet ovat niitä, jotka ovat opillisesti sitoutuneita. He ovat sitoutuneet aktiivisesti jumalanpalvelusyhteisöön ja he ovat solmineet henkilökohtaisia ihmissuhteita yhteisöön. He olivat hyvinvoivia. Kokemuksellinen osallistujatyyppe oli sitoutunut vähiten oppiin ja käytännön tasoon. Mutta hänelle oli tärkeätä osallistua yhteisön tapahtumiin hengellisesti sekä kokemuksellisesti. Heillä hyvinvointitaso oli heikkoa ja he eivät olleet tyytyväisiä sosiaaliseen elämäänsä. Heille oli tärkeätä yhteisöllinen jumalanpalvelus ja sosiaaliset suhteet yhteisössä. Heille

tarjottiin enempi tukea ja myönteisiä kokemuksia. (Porkka & Valtonen, 2020, s. 166–171.)

Kun puhutaan jumalanpalvelusta viettävästä seurakunnasta, kyse on kahdesta elementistä; jumalanpalveluksesta ja ihmisistä, jonka takia kirkko on olemassa. Kun puhutaan jumalanpalvelusvieraasta tai kirkkovieraasta, on muistettava sen sävy. Se antaa kuvan, että seurakuntalainen on tervetullut, mutta oikeasti hän ei kuulu sinne. Olisi hyvä puhua, että kuulumme jumalanpalvelusta viettävään yhteisöön. Seurakuntalaisen olisi hyvä tuntee olevansa osa jumalanpalvelusta. Tällöin hän ei seuraa tapahtumia sivulta, vaan hän on osa sitä, mitä tapahtuu. Tästä seuraa uudenlainen mahdollisuus ajatella seurakunnan kehitystä. Kirkon on tärkeä antaa ihmisille mahdollisuus olla näkymätön, vaikka hän haluaisi osallistua kirkon toimintaan, mutta olisi hyvä antaa mahdollisuus ihmisille, jotka haluavat olla kirkon toiminnassa mukana. (Modéus, 2014, s. 25–43.)

Kun saavumme yhteen Jumalan sanan ja sakramentin äärelle, olemme osa yhteisöä ja samalla seurakuntaa. Tällä tavalla messujen välillä ei ole arvojärjestystä niin, että jotkin messut olivat parempia tai hengellisempiä kuin muut. Messussa näkyy ainoastaan yhteisöllisyyden vahvuuden vaihtuvuus. Jumalanpalvelusyhteisöä voidaan tietoisesti rakentaa yhteisöksi, jolla on yhteisiä arvoja ja yhteinen missio ja tätä kautta ihmistä on vietyä kohti syvempää yhteisöä. (Pöyhönen, 2019, s. 14–23.) Tällaisen yhteisön rakentamiseen tarvitaan säännöllisiä yhteen kokoontumisia, millä voidaan syventää ihmissuhteita (Modéus, 2014, s. 50).

Ruotsin kirkon piispa Fredrik Modéuksen mukaan jumalanpalvelusyhteisön voi jakaa neljään eri kategoriaan. Modéus jakaa yhteisöt satunnaiseen, vapaaseen, pysyvään ja suljettuun jumalanpalvelusyhteisöön. Satunnainen jumalanpalvelusyhteisö rakentuu ihmisistä, jotka ovat tulleet messuun jonkin syyn takia, mutta ihmisillä ei ole aikomusta muodostaa pysyvää ryhmää. Vapaassa jumalanpalvelusyhteisössä ihmisiä yhdistää ainoastaan se, että he ovat tulleet samaan messuun. Pysyvässä jumalanpalvelusyhteisössä jaetaan yhteisiä arvoja ja ihmisillä on tunne kuulua samaan yhteisöön. Suljetussa jumalanpalvelusyhteisössä yhteisö on tärkeämpi kuin yksilö, mutta siinä on paljon samoja piirteitä kuin pysyvässä yhteisössä. Suljetussa jumalanpalvelusyhteisössä yhteisön identiteetti on

vahva. Tämän kaltaisesta yhteisöstä irtaantuminen on vaikeaa. Modéus halusi jaottelun avulla, että näkisimme messuyhteisöjen merkityksen. (Pöyhönen, 2019, s. 21–22.)

4.2 Messun elementtejä

Toteutettaessa messua voidaan siihen tuoda mukaan erilaisia elementtejä, kuten esimerkiksi musiikkiesityksiä sekä esirukous voisi olla mahdollista toteuttaa uudella tavalla. Toteuttaessa jumalanpalvelusta on tärkeä huomioida messuun osallistujat ja ottaa heidät mukaan toteutukseen. Messuja voidaan rakentaa esimerkiksi erilaisten teemojen ympärille. (Suomen ev.lut. Kirkko, i.a.-c.)

Esimerkkinä voisimme mainita teemamessun, joka on suunnattu nuorille aikuisille. Nuorelle aikuiselle voi muoto ja musiikki olla tärkeitä elementtejä, joita tulisi huomioida messun toteutuksessa. Nuorelle aikuiselle tärkeitä asioita ovat myös aito kohtaaminen, rauhoittava hiljentyminen ja pyhän kosketus. Arvostavia asioita ovat musiikki, kieli, luontevuus, aitous ja ajankohtaisuus. Messussa isoja arvoja nuorelle aikuiselle ovat kokemuksellisuus, hauskuus, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Vaatimukset tuovat haasteita nykyiselle messulle. Nykyajan nuoret haluavat enemmän yhteisöllisyyttä ja motivointia yhdessä tekemisestä ja vastuunkantamisesta. Siksi voimmekin sanoa, että messun suunnittelussa tulisi näkyä se, että heidän työtään arvostetaan. Messua toteuttaessa olisi hyvä huomioida myös se, että kaikki nuoret eivät halua olla mukana vaan kolehdin kantamisessa, tekstin lukemisessa tai virsikirjojen jaossa. Messu on kokonaisuus, jossa seurakuntalaiset voivat olla mukana kaikessa kirkkokahveista lastenhoitoon jumalanpalveluksen aikana. (Mäkinen & Koivisto, 2008, s. 9–11.)

Joissakin erityismessussa tärkeänä koettuja elementtejä ovat messun selkeys, rauhallisuus ja turvallisuuden tunteen luominen. Esimerkiksi muistisairaille suunnatussa messussa. Muistisairaiden ihmisten kyky tuntea hengellisyyttä säilyy sairauden myöhäisessäkin vaiheessa. On olemassa ohjeita, joita tulisi huomioida muistisairaalle suunnatussa messussa sekä miten rukoushetkiä ja hartauksia voi-

daan viettää muistisairaana ihmisen kanssa. Muistisairaiden kanssa vietetty hartaus vaatii työntekijöiltä ja osallistujilta tilannetajua ja joustavuutta, jotta muistisairas pystyisi osallistumaan omilla edellytyksillään hartauden toteuttamiseen. Messujen musiikki ja tekstit tulisi olla tuttuja ja selkeitä. Messut kannattaa suunnitella yhdessä seurakunnan työntekijöiden, vapaaehtoisten avustajien ja hoitohenkilökunnan kanssa. (Piri ym., 2013, s. 26–31.)

Joillekin kohderyhmille suunnitelluista messussa yksi tärkeimmistä elementeistä on saavutettavuus, esimerkiksi kehitysvammaiset, joiden messussa kävimme opinnäytetyötä tehdessä. Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että jokaisella ihmisellä tulisi olla mahdollisuus osallistua ja olla osallisena seurakunnan toiminnassa riippumatta henkilön ominaisuuksista, kuten toimintarajoitteisuudesta. Myös esteettömyys korostuu kehitysvammaisille suunnatussa messussa. On tärkeää, että esimerkiksi pyörätuolilla liikkuvan on mahdollisuus päästä viettämään ehtoollista muiden tapaan alttarin läheisyyteen. Kehitysvammaisille suunnatussa messussa tulisi huomioida, että messu on selkokielen ja mahdollisesti mukana olisi hyvä olla viittomia ja virret pistekirjoitettuna. (Patronen, 2017; Suomen ev.lut. kirkko, i.a.-c.) Tärkeä asia on, että ihmiset pääsisivät osallistumaan messuihin. Esimerkiksi asuntoloissa asuvat kehitysvammaiset kokivat hankalaksi avustajien vähyyden, ja seurakunnasta tieto messusta oli tullut liian myöhään, ettei työvoimaa oltu keretty järjestää. Tilaisuuksiin meno vaatii myös kuljetuksen, mihin kaikille ei ole varaa. (Kakko & Rönkkömäki, 2010, s. 38.)

4.3 Kirkon ja diakonian rooli ihmisten elämässä ja messussa

Suomen muuttuessa nykyaikaisemmaksi uskonnon rooli heikkenee ja ihmisten kuuluminen kirkkoon vähenee, mutta uskonnon merkitys ei vähene. Ihmiset haluavat kuulua merkityksellisiin yhteisöihin. Liittyminen ei enää tapahdu perinteiseen tapaan. Se, että ihminen saa olla oman toimijuuden kautta yhteisössä vaikuttaa myös kristittynä olemiseen. Vanhan kristillisen perinteen pohjalta voi rakentaa uudenlaisia vaihtoehtoja elää hengellisyyttä. (Törrönen, 2021, s.12.) Vaikka ihminen, joka tulee jumalanpalvelukseen, olisi toivotettu tervetulleeksi, hän saattaa kokea olonsa vieraaksi. Kun hän pystyy samaistumaan ihmisiin, jotka

ovat eri tehtävissä jumalanpalveluksessa, hänen vieraudentunteensa vähenee, jolloin kyse on edustuksellisesta osallisuudesta. Messuissa olisi hyvä tarkkailla millaisia ihmisiä osallistuu tehtäviin ja millaisia ihmisiä sieltä mahdollisesti puuttuu. (Modéus, 2014, s. 39–40.)

Kontekstuaalinen teologia on sitä, että kristinuskoa yritetään ymmärtää ja kokemaan ihmisten tämänhetkisen elämän tavalla. Se ei ole kristinuskon muuttamista vaan uskon sanoittamista niin, että se tavoittaa ihmisen elämäkokemuksen. Esimerkiksi, miten sanoittaa uskontoa niin, että se tavoittaa ihmisen, jolla on viinanhakuinen elämäntapa ja sen seurauksena syyllisyyden teemoja; ihminen, joka on rikkonut parisuhteen tai ihminen, jolla on transseksuaalinen elämäntapa. Elämäntavat näissä esimerkeissä ovat hyvin erilaisia, mutta syyllisyyden tunto ja oletettu kirkon tuomitseminen yhteistä. Miten kertoa ihmisille, ettei kirkon tehtävä ole tuomita ja syyllistää? Miten saada näille ihmisille sanoma, että kirkon tehtävä on pitää yllä rippiä, armoa ja uuden alun mahdollisuutta? (Mäkinen & Koivisto, 2008, s. 16–18.)

Jumalanpalvelustilan nykyään ei tarvitse enää olla välttämättä kirkkosali. Jumalanpalvelustila voi olla myös sosiaalinen tila, jossa voidaan kohdata ihmisiä, joilla on samanlainen ajatus kokea ja uskoa uskoon. Jumalanpalvelustilan tulisi kuitenkin olla hiljentymisen ja pyhän kokemisen tila. (Mäkinen & Koivisto, 2008, s. 67.)

Diakonian asiakkaat odottivat diakonian jalkautuvan enemmän ihmisten luokse. Mutta he toivoivat, että diakoniatyön vastuita voisi jakaa työntekijöiltä ihmisille, jotka eivät ole ammattilaisia. Asiakkaat toivoivat myös kohtaamisia lähiöihin ja soppakulhon ääreen, unohtamatta kuitenkaan sanaa ja sielunhoitoa. (Viherkoski, 2017, s. 57.)

Alkuseurakunnasta lähtien diakonia on kuulunut jumalanpalvelukseen. Se on rakkaudentyötä ja palvelua. Diakonia on tärkeä osa jumalanpalvelusta, ettei jumalanpalvelus jäisi pelkiksi sanoiksi. Esimerkiksi esirukouksen osuus voidaan nähdä diakoniana, sillä siinä tuodaan esiin diakonisia tarpeita ja ajatuksia sekä rukoillaan yhdessä toisten ihmisten puolesta. Esirukouksen valmisteluun olisi

hyvä ottaa mukaan seurakuntalaisia, jolloin esirukoukseen tulisi mukaan seurakuntalaisille tärkeitä asioita. Seurakuntalaisten mukaan ottaminen esirukouksen laatimiseen lisää seurakuntalaisen kokemaa osallisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta. (Góthoni ym., 2012, s. 144–145.)

Raamatun sana jumalanpalveluksessa ei jää ainoastaan kirkkoon, sillä diakoniatyöntekijän mukana jumalanpalveluksen sana kulkee seuraavan viikon ihmisten kanssa käytäviin arkisiin kohtaamisiin. Kohtaamiset voivat olla yksilöllisiä tai ryhmissä tapahtuvia. Kohtaamisissa diakoniatyöntekijä voi kannustaa ja rohkaista myös vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä osallistumaan viikoittaiseen messuun, yhteiseen jumalanpalvelukseen. Diakoniatyöntekijä voi viedä arjen kohtaamisista esiin tulleita asioita ja asiakkaan pyytäessä jumalanpalveluksen esirukoukseen. Yhteisen viikoittaisen jumalanpalveluksen anti sekä konkreettinen arkinen kohtaaminen diakoniatyössä on merkityksellinen ja toivoa antava yhdistelmä. Jumalanpalveluselämään kuuluu viikoittaiset hartaushetket. (Góthoni ym., 2012, s. 147.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen kehittämisprosessi, jonka kohderyhmänä ajattelimme olevan tarkemmin diakonian asiakkaat. Tarkoituksena opinnäytetyössä oli kerätä kehitysideoita tulevaisuudessa järjestettäviin diakonisiin messuihin. Lisäksi selvittää millä tavoin diakoniatyön asiakkaat saadaan mukaan seurakunnan toimintaan matalalla kynnyksellä siten, että he kokevat olevansa toimijoita eikä toiminnan kohteita.

Opinnäytetyössämme tarkoitus oli selvittää ja kuvata, millä tavoin voisi rakentaa diakonisen messun, johon jokainen seurakuntalainen on tervetullut omana itsenään. Seurakuntalaisten mukana olo toiminnassa tulisi olla sellaista, ettei osallistujia koe leimaantumista, koska jopa vaatetus saattaa olla joillekin este osallistua

jumalanpalveluselämään. Lisäksi käsittelemme yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkitystä sekä aktiivisen toimijan kokemuksia liittyen messun suunnitteluun ja toteutukseen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä näkyväksi erilaisia messun toteuttamistapoja ja se, kuinka seurakuntalaiset saavat osallisuuden kokemuksia ja yhteisöön kuulumisen tunteita sekä millä tavoin seurakuntalaiset pääsisivät messuun aktiivisiksi toimijoiksi. Tavoitteenamme on tehdä näkyväksi se, miten muun muassa diakonian asiakkaita/seurakuntalaisia otetaan mukaan toteuttamaan jumalanpalvelusta matalalla kynnyksellä, ja miten he saavat kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöön kuulumisesta.

Tavoitteenamme oli, että opinnäytetyöstämme olisi mahdollisesti apua tulevaisuudessa järjestettäviin diakonisiin messuihin. Haastatteluissa kävimme läpi kysymyksiä, joilla saimme tietoa muun muassa vapaaehtoisten tehtävistä, joihin diakonian asiakkaat olisi mahdollista saada mukaan. Lisäksi kysyimme yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksista messussa, joilla saataisiin myös diakonian asiakkaiden osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistumaan. Tavoitteena oli saada kehitysideoita, joilla diakonian asiakkaat saataisiin mukaan seurakunnan toimintaan ja messun toteutukseen. Ja mitä vapaaehtoiset saivat osallistuessaan messun toteutukseen.

Tavoitteenamme oli, että seurakuntavierailuista saatujen vastauksien ja tietojen perusteella tuottaa tietoa ja mahdollisia kehitysideoita tulevaisuudessa järjestettäviin diakonisiin messuihin. Tavoitteena oli saada kehitysideoita diakonisten messujen järjestämiseen, jolloin jokaisella ihmisellä olisi mahdollista tulla seurakunnan toimintaan ilman ennakkoluuloja, tuomitukseksi tulemisen tunnetta ja matalalla kynnyksellä omana itsenään.

Seurakuntavierailujen haastattelu tilanteet olivat mielenkiintoisia ja mielestämme saimme paljon hyviä kehitysideoita. Myös asettamamme tavoitteet opinnäytetyöllemme olemme saaneet toteutumaan hyvin. Olemme koonneet johtopäätöksiin kehitysideoita, joita saimme seurakuntavierailuilla ja materiaaleihin perehtyessämme.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämisprosessi, jossa olemme tuottaneet materiaalia jumalanpalveluspäiville sekä olemme koostaneet keräämätämme materiaalista kehittämisideoita diakonisen messun toteutukseen. Opinnäytetyömme aihe muodostui Diakonia osallisuuden vahvistaja -kurssin oppimistehtävästä, jossa osallistuimme Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivien työryhmään. Tehtävänäme työryhmässä oli kerätä materiaalia eri seurakunnissa toteutettavista matalankynnyksen messuista ja käydä tekemässä haastatteluja ja videoklippejä, joita esitettiin Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivillä maaliskuussa 2022.

Olemme olleet osana Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivien 2022 työryhmää alkuvuodesta 2021 lähtien. Jaetut eväät -jumalanpalvelus päivät ovat kahden vuoden välein eripuolella Suomea järjestettävä tapahtuma, joka on koulutuksellinen ja kestää viikonlopun ajan. Jumalanpalveluspäivillä kävijät tulevat ympäri Suomea ja tapahtumaan osallistujat ovat eri seurakuntien työntekijöitä sekä seurakuntalaisia. Jaetut eväät -jumalanpalvelus päivien tavoitteena on jakaa kokemuksia seurakunnan ja jumalanpalveluselämän kehittämisestä.

Vuonna 2022 Jaetut eväät -jumalanpalvelus päivät järjestettiin Kuopiossa ja sen toteutuksesta vastasi Kuopion hiippakunta yhdessä kirkkohallituksen ja Kuopion evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän, Kuopion Alavan seurakunnan kanssa. Työryhmän kanssa järjestimme yhteisiä tapaamisia säännöllisesti alkaen keväällä 2021, jossa kävimme läpi kanavan toteutusta ja meidän osallisuuttamme kanavan toteutukseen. Yhdessä työryhmän kanssa mietimme ja sovimme seurakunnat, joissa kävimme haastatteluja tekemässä. Yhteisissä tapaamisissa sovimme kysymykset, joita esitimme käynneillämme. Työryhmän kanssa valitsimme seurakunnat ja messut olivat Vantaan Hakunilassa järjestetty Selkokieliset messut, Helsingin Hermannin diakoniatalon varustamon Pullakirkko, Hollolassa järjestetty Tuomasmessu, Hämeenlinnassa järjestetty Lähiömessu sekä keskeisimpänä yhteistyössä oleva seurakunta Kuopiosta, Kuopion Alavan seurakunnan Soppakirkko.

Sovimme eri seurakuntien kanssa ennakkoon käynneistä ja lähetimme seurakuntiin saatekirjeet (Liite 2), jossa kerroimme, mitä olemme tekemässä ja mihin saamiemme tuotoksia käytetään. Sovittuamme tapaamiset seurakuntien kanssa, kävimme tutustumassa paikkakunnalla järjestettyyn matalankynnyksen messuun. Haastattelut tehtiin teemahaastatteluna, jossa oli keskusteluomainen vuorovaiikutustilanne. Seurakuntakäynneillä tutustuimme toimintaan ja seurasimme erilaisten jumalanpalvelusten toteutuksia. Käynneillämme haastattelimme toimintaan osallistuvia seurakunnan vapaaehtoisia sekä seurakunnan työntekijöitä.

Haastattelun alkuun kerroimme haastateltavalle miksi ja mihin käytämme haastatteluita ja videointeja. Ennen haastattelua kysyimme luvat käyttää haastattelua ja videomateriaalia Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivillä sekä opinnäytetyösämme. Kerroimme myös, että opinnäytetyön valmistuttua hävitämme välittömästi kaikki haastattelut. Haastattelut ja videoinnit kävimme tekemässä sovitussa seurakunnissa syksyllä 2021. Kysymysrunko, joita vieraillessamme esitimme seurakunnan työntekijöille ja vapaaehtoisille olivat jokaisessa seurakunnassa samat (Liite 1).

Kuvaamistamme videoista ja haastatteluista teimme videoklippejä, joissa tiivistimme tärkeitä asioita aiheeseen liittyen. Ja niiden pohjalta teimme jaetut eväät päivillä esitettäviä noin minuutin mittaisia videoklippejä. Vuoden 2021 joulukuuhun mennessä tekemämme haastattelu tiivistelmät lähetimme työryhmälle tarkastukseen eli jaoimme videot Alavan seurakunnan ja koko työryhmän käyttöön. Tekemistämme videoklipeistä Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivien työryhmä valitsi videoklipit, joita kanavassa esitettiin. Valitut videoklipit esitettiin päivien kanavalla ”Sitä on monenlaista hyrryttelijöo luojan haka-aejassa” Matalan kynnyksen messu kanavalla.

Opinnäytetyöhömmme olemme koonneet kaikkien haastattelujen perusteella esiin tulleita asioita sekä mahdollisia kehitysideoita tulevaisuudessa järjestettäviin matalankynnyksen messuihin. Haastattelun tuloksissa olemme nostaneet esiin vastaukset kysymyksiin, joihin seurakunnan työntekijät ja vapaaehtoiset antoivat vastaukset. Johtopäätöksissä nostimme esiin haastatteluissa esiin tulleita asioita, joista saimme kehitysideoita tulevaisuudessa järjestettäviin messun toteutuksiin,

jolloin messuun osallistujat kokisivat olevansa toimijoita eikä pelkästään toiminnan kohteita. Käsittelemme tässä opinnäytetyössämme haastattelut ja videoinnit siten, että seurakunnat voisivat käyttää opinnäytetyötämme apuna tulevaisuudessa järjestettävien messujen toteutuksessa. Opinnäytetyössämme on koottu saamiemme tietojen ja ajatusten pohjalta näkemyksiä siitä, millainen on tulevaisuudessa järjestettävä diakoninen messu.

7 TULOKSET

Kävimme tekemässä haastatteluja viidessä eri seurakunnassa. Ennen haastattelun toteutusta kysyimme jokaiselta haastateltavalta luvan käyttää keräämäämme materiaalia Jaetut eväät -jumalanpalvelus päivillä sekä luvan käyttää saamaamme aineistoa opinnäytetyössämme. Esittämämme kysymykset (Liite 1) oli kaikissa seurakunnissa samat. Opinnäytetyömme tuloksissa olemme koonneet esille tärkeitä asioita, joita haastatteluissa tuli esille.

7.1 Hermannin diakoniatalon pullakirkko

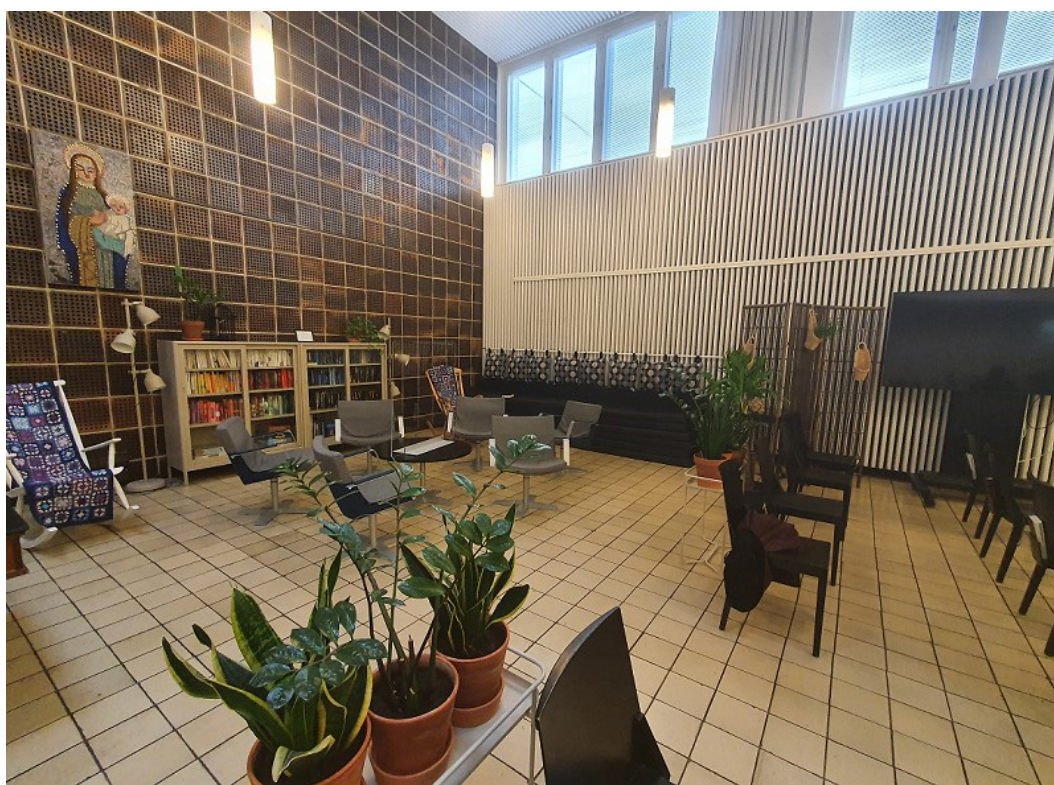
Kävimme tutustumassa Hermannin Diakoniatalon Varustamolla pullakirkkoon Helsingissä. Pullakirkon työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 10.10.2021) kertoi, että

Pullakirkko on lyhennetty jumalanpalvelus ja se on nimenomaan muotoiltu sen takia, koska Hermannin diakoniatalon Varustamon kohderyhmät ovat päihdekuntoutujat, kriminaalikuntoutujat ja asunnottomat. Niin tiedetään se, että meidän kohderyhmämme kärsivällisyys ei ole samaa kuin tavallisen kirkkokansan tai ihmisen, joka asennoituu jumalanpalvelukseen, sillä tavalla, että hän menee siihen pyhyteen.

Pullakirkossa esiintyy myös vapaaehtoisista koostuva mieskuoro, jonka nimi on Katupojat. Osa kuoron jäsenistä on hyvin syvistä vesistä nousseita kuntoutujia ja

he ovat halunneet perustaa kuoron ja ruveta esiintymään pullakirkossa. Heillä on erittäin voimakas evankelismi ja se toteutuu lauluesityksessä ja seurakunnan kanssa yhdessä laulamissa.

Kuvassa Hermanni diakoniatalon tilat, jossa vietetään yhteisöllisiä tilaisuuksia. Tilat ovat kaikkien seurakuntalaisten yhteisessä käytössä ja niitä on käytetty moneen eri tarkoitukseen. Esimerkiksi kuvassa näkyy taka-alalla mustat patjat, jotka ovat olleet asunnottomien käytössä lattioilla makuualustoina (Kuva 1).

Kuva 1. Hermanni diakoniatalon yhteinen tila.

7.2 Vantaan Hakunilan selkomessu

Vantaan Hakunilassa osallistuimme isänpäivänä järjestettyyn selkokielisten messuun. Messussa kohderyhmänä oli kehitysvammaiset ihmiset, mutta kaikki seurakuntalaiset olivat tervetulleita osallistumaan messuun. Kehitysvammaiset olivat messussa aktiivisia toimijoita, ei toiminnan kohteita. Tehtäviä heille oli muun muassa esirukoukseen ja saarnaan osallistuminen ja kolehdin kerääminen.

Messussa jokaiselle osallistujalle oli yritetty etsiä omia tärkeitä tehtäviä. Seurakuntalaiset osallistuivat kaikkeen toimintaan messun suunnittelusta toteutukseen saakka. Messun musiikista vastasi kehitysvammaisten erityisammattimuusikoiden bändi ResonaariGroup, joka soitti kaiken musiikin yhdessä kanttorin kanssa. Erityispiirteinä messussa oli se, että siellä tuettiin erilaisten ihmisten osallisuutta ja toimijuutta sellaisena kuin jokainen oli.

Toimijuuden ja osallisuuden edistäminen on toiminnassa erityisen tärkeää ja se oli vahvasti esillä messun toteutuksessa. Työntekijältä kysyttäessä, mitä tarkoittaa diakoninen messu, vastaa hän (henkilökohtainen tiedonanto 14.11.2021) ”Diakoniset messu on sitä, että me tuetaan erilaisten ihmisten osallisuutta ja toimijuutta siinä messussa ja ihmiset saavat olla juuri sellaisia, kun on”. Lisäksi työntekijä korostaa kokemuksensa pohjalta, kun messuun osallistuvat seurakuntalaiset näkevät aktiivisen toimijuuden messun toteutuksessa, houkuttelee se yhteisön sisällä muita mukaan toimintaan.

Sunnuntai aamuna kirkossa pidettävien erityismessujen haasteena pidettiin henkilökohtaisten avustajien vähyys. Myös se, kuinka saadaan halukkaille kuljetukset järjestymään. Näiden haasteiden myötä koettiin se, että kaikki halukkaat eivät välttämättä pääse osallistumaan sunnuntai-aamun messuun, vaikka haluaisikin.

Kirkossa järjestettävänä messu tuo osallistujille erilaista tunnelmaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä muun seurakunnan kanssa. Kirkossa järjestettävässä messussa on mahdollisuus tutustua myös uusiin ihmisiin. Työntekijän (henkilökohtainen tiedonanto 14.11.2021) mukaan ”Ilona on nähdä se, miten paljon näille ihmisille merkitsee toimijuus ja se, että saa tulla tekemään. Ja se, kuinka paljon erilaisten ihmisten kohtaamisia tapahtuu”.

Työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 14.11.2021) kertoo

Erityismessussa huomioitavana asiana sen, että erityismessun suunnittelu ja toteutus vaatii työntekijältä enemmän aikaa. Messua pitää omassa mielessä kannatella aika pitkään ja muistaa pyytää toimijat mukaan hyvissä ajoin. Kehitysvammatyössä se ei ihan samana aamuna tapahdu eikä edellisellä viikolla. Työntekijän tulee kerätä pikkuhiljaa toimijoita yhteen.

Kuvassa (Kuva 2) kehitysvammaisia mukana toimijoina isänpäivämessun esirukouksen toteutuksessa yhdessä diakonin ja ohjaajan kanssa. Kehitysvammaiset kokivat tärkeänä osallistumisen esirukoukseen. Messun toteutuksessa korostui selkokieli ja selkokuvat.

Kuva 2. Vapaaehtoiset mukana toteuttamassa esirukousta.

7.3 Hollolan Sovituksenkirkon Tuomasmessu

Työntekijän (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) mukaan ”Diakoninen messu on matalankynnyksen messu, mihin on helppo tulla ja sen ei välttämättä ole pakko olla kirkossa”. Tuomasmessu on osallistava jumalanpalvelus, jossa seurakuntalaiset kiertävät rakennettuja alttaripöytiä ja kirjoittavat esirukouspyyntöjä, joiden puolesta messuissa rukoillaan. Tuomasmessussa näkyi vahvasti musiikki, jossa oli mukana vapaaehtoisten ja seurakuntalaisten itse tuottamaa. Messussa esiintymässä oli kirkkokuoro.

Tällä kerralla messun toteutuksessa, kuten alttaripöytien rakentamisesta vastasi työntekijät, koska messussa siunattiin vapaaehtoisia. Normaalisti tuomasmes-

sussa vapaaehtoisten seurakuntalaisten rooli messun toteuttajina on alttarien rakentaminen, tekstinluku, ehtoollisavustus ja erilaisissa musiikkiryhmissä mukana olo soittamassa ja laulamassa.

Hollolan seurakunta on laaja ja se järjestää useassa eri paikassa samaan aikaan messuja, mutta tarkoitus olisi lähitulevaisuudessa järjestää messut aikataulun puolesta porrastetusti. Tämä tarkoittaa sitä, että messuja järjestetään eriaikaan eri kirkoissa, jolloin samat työntekijät pystyvät olla messua toteuttamassa. Tämän tarkoituksena olisi vapauttaa resursseja, jolloin olisi mahdollista tulevaisuudessa järjestää enemmän esimerkiksi iltamessuja, kuten tuomasmessu yleensä on.

Haasteena messujen toteutuksessa työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) koki sen ”miten tavoittaa niitä ihmisiä, jotka haluavat olla tekemässä messuja?”. Ajoittain seurakuntalaisilta on tullut palautetta, että haluaisivat olla mukana, mutta miten pääsee mukaan. Haasteena koettiin myös se, mitenkä seurakuntalaisen toive saataisiin kulkemaan esimerkiksi papille saakka, jolloin vapaaehtoinen pääsi suunnittelemaan messua yhdessä papin kanssa. Haasteena työntekijät kokevat kireän aikataulun ja sen, miten aikataulullisesta seurakuntalaiset saataisiin mukaan messun suunnitteluun.

Erityinen huomio haastattelussa oli se, kun työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) kertoi kokemuksestaan diakonian asiakkaan kohtaamisesta.

Kirkko, jossa messut pidetään, on uudehko. Kirkko on rakennettu reilu kymmenen vuotta sitten ja jotkut asiakkaista ovat sanoneet, että he eivät voi tulla kirkkoon, koska heillä ei ole niin hienoja vaatteita. Se on diakonisesta näkökulmasta todella surullista.

Messun iloina työntekijä kuvaa sen, kun seurakuntalaiset pääsevät itse tekemään messua, kuten esimerkiksi tässä messussa laulamaan ja soittamaan. Se tuo iloa toteuttajalla ja messuun osallistuvalla seurakunnalle. Vapaaehtoiset kokevat ilona sen, että pääsevät itse tekemään messuja. Työntekijä näkee tulevaisuudessa diakonisen messun olevan illalla ja tapahtuvan muualla kuin kirkossa. Matkan kynnyksen messujen työntekijä kuvaa olevan toimintaa, mihin jokaisen on helppo tulla sellaisenaan.

Kuvassa (Kuva 3) seurakunnan vapaaehtoisten musiikkikuoro, joka esiintyi Tuomasmessussa kanttorin johdolla. Kuoro koostuu seurakunnan vapaaehtoisista, jotka ovat aktiivisissa toimijoita messussa. Kuoro toimii esilauluryhmänä ja seurakunnan laulun tukija muulle seurakunnalle.

Kuva 3. Vapaaehtoisten kuoro esiintymässä messussa.

7.4 Hämeenlinnan Jukolan lintukoto Lähiömessu

Lähiömessu on ollut suosittu messun toteutus. Työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) kertoo, että ”Osallistujia lähiömessuun on ennen korona aikaa ollut noin 60 henkilöä, kun taas niin sanotuissa tavallisissa messuissa kävijöitä on ollut aiemmin noin 20–30 henkilöä”. Lähiömessuun osallistujat ovat pääasiassa lähiympäristön asukkaita, mutta kaikki ovat tervetulleita osallistumaan messuun. Alueella asuu paljon vähävaraisia, mutta kohderyhmää ei varsinaisesti messussa kävijöihin voi sanoa. Lintukodon tiloissa järjestetään diakoniaruokailuja ja messuihin osallistujat ovat pääasiassa samoja, jotka osallistuvat myös diakoniaruokailuun.

Jukolan Lintukodossa seurakuntatalolla messuja pidetään talvikaudella joka sunnuntai. Osa sunnuntaina järjestettävistä messuista on erilaisilla nimillä kutsuttuja matalan kynnyksen messuja. Jukolan lintukodossa Matalan kynnyksen messuilla on pitkät perinteet. Niihin pyritään kutsumaan nimenomaan kaikenlaisia ihmisiä myös niitä, jotka eivät tavallisiin messuihin tule. Työntekijä kuvaa diakonisen messun olevan sellainen, jossa diakonia on vahvasti mukana. Työntekijän (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) mukaan ”Messussa konkreettisesti mukana on diakoniatyöntekijä, vapaaehtoisia ja messusta on koetettu tehdä matalankynnyksen messu, mihin kaikkien on helppo tulla. Muun muassa messun kaavaa on yksinkertaistettu”.

Mahdollisuuksien mukaan myös erilaiset diakonian kohderyhmät ovat mukana messuissa. Esimerkiksi kehitysvammaisia pyydetään mukaan erilaisiin tehtäviin messuihin, jotka järjestetään heille kerran vuodessa. Seurakuntatalolla järjestettävä matalankynnyksen messu on suosittu, sillä jotkut seurakuntalaiset kokevat kirkossa toteutettavan messun liian hienona. Jotkut seurakuntalaiset kokevat, että seurakuntatalossa järjestettävään messuun on helpompi tulla.

Vapaaehtoisia pyydetään mukaan toimintaan ja toimijoiksi. Messuun osallistuva vapaaehtoinen on mukana messun suunnittelupalaverissa, jossa hän voi itse sanoa omat ajatuksensa ja missä tehtävässä haluaa olla mukana. Työntekijällä (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) olisi unelma ”saada mukaan niin paljon vapaaehtoisia, että saataisiin heille selkeät vuorot, jolloin jokainen tietää hyvissä ajoin koska tulee messuun ja messun suunnitteluun”. Haasteena työntekijä kuvaa vapaaehtoisten saatavuuden mukaan toimijoiksi. Ilona työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) näkee sen, ”että ne ihmiset tulee toteuttamaan messua tai osallistumaan, kohtaamaan ihmisiä ja hienoa on ruokailu”

Eryistä lähiömessuissa on messun jälkeen osallistujille tarjottava maksuton ruokailu. Se on koettu tärkeänä, sillä se houkuttelee ihmisiä osallistumaan messuun. Työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 5.9.2021) kuvaa ruokailun tärkeyden siten, että ”tänne osa tulee ihan ruuan takia. On ihmisiä, joilla ei ole varaa ruokaa laittaa tai he haluavat kokea ateriyhteyttä toisten kanssa ja tavata muita ihmisiä”. Tulevaisuudessa järjestettävien diakonisten messujen työntekijä toivoo olevan

sellaisia, että osallistujat ovat kaikenlaisia, eri-ikäisiä, perheitä, vanhuksia, yksinäisiä, eri tavoin liikkuvia, maahanmuuttajia, eri tavoin rajoitteisia ihmisiä, ja he voivat nauttia messusta. Toiveena hänellä olisi myös, että seurakuntalaiset ovat aktiivisia toimijoita ja diakoniatyöntekijä on vain tukemassa ja valmentamassa seurakuntalaisia messun eri tehtäviin.

Kuvassa (Kuva 4) seurakunnan vapaaehtoinen lukemassa Raamatun tekstiä Lähiömessussa. Vapaaehtoiset kokevat erilaiset tehtävät tärkeinä messun toteutuksessa. Kuvan vapaaehtoinen koki tehtävänsä tekstin lukemisessa messussa erityisen tärkeäksi.

Kuva 4. Vapaaehtoinen lukemassa Raamatun tekstiä.

7.5 Kuopion Alavanseurakunnan Soppakirkko

Soppakirkko on matalan kynnyksen messu. Messu on kokonaisvaltainen yhteisöllinen messu, johon otetaan mukaan kaikki ja rohkaistaan myös arimmat ja heikoimmat mukaan toimijoiksi. Alavan seurakunnan soppakirkon tarkoituksena on

saada seurakuntalaiset mukaan toimijoiksi ja rakentamaan messua. Toiminnan tarkoituksena on kokonaisuudessaan rakentaa ja suunnitella messu yhteistyössä seurakuntalaisten, seurakunnan vapaaehtoisten ja MeidänKirkko-tiimin kanssa. Työntekijän (henkilökohtainen tiedonanto 7.11.2021) kuvaus diakonisesta messusta on, että

Diakoninen messu voi olla monenlainen messu. Me ajattelemme täällä Alavan seurakunnan Neulamäen soppakirkon rakentamisessa messua niin, että me haluamme tehdä sitä yhdessä näitten ihmisten kanssa. Halutaan kutsua siihen tekemiseen, kutsua mukaan meidän vapaaehtoisia. Vapaaehtoisia seurakuntalaisia, ja rohkaistaan arkoja ja heikkoja olemaan mukana jumalanpalveluksen rakentamisessa erilaisissa muodoissa.

Toiminta Soppakirkossa painottuu siihen, että vapaaehtoiset seurakuntalaiset osallistuvat aktiivisina toimijoina messun toteutukseen aina suunnittelusta toteutukseen saakka.

Seurakuntalaisten tehtävänä soppakirkossa ei ole pelkästään tekstien luku, vaan seurakuntalaiset ovat mukana esimerkiksi suunnittelemassa ja toteuttamassa alttaripöytien rakentamista, saarnaryhmissä suunnittelemassa saarnaa yhdessä papin kanssa, suntioryhmissä suntion kanssa esimerkiksi jakamassa virsikirjoja ja sytyttämässä kynttilöitä sekä emännän apuna valmistamassa messun jälkeen tarjottavaa soppaa. Osallistuessaan toimintaan seurakuntalaiset tuovat omat lahjansa, tietonsa ja taitonsa mukaan yhteiseen hyvään. Toiminnassa on erityisen tärkeää osallisuuden vahvistuminen yhteisössä. Jokaisen henkilön on mahdollista osallistua toimintaan omana itsenään.

Erytyspiirteeksi työntekijä (henkilökohtainen tiedonanto 7.11.2021) kuvaa sen, että

Huomioidaan erityisesti meidän diakoniatyön asiakkaat. Nämä, jotka eivät ole aktiivisia ehkä kirkossa kävijöitä tai seurakuntatoimijuuteen osallistuvia. Heitä rohkaistaan ja kannustetaan olemaan mukana sitä toimintaa. Ihminen tarvitsee muutakin, kun leipää ja vettä elääkseen. He tarvitsevat tunteen olla osana yhteisöä ja tulla hyväksytyksi sellaisena, kun on.

Toiminnassa jokainen kohdataan kunnioittavasti ja huomioiden, erityisesti toimintaan mukaan tulevat uudet seurakuntalaiset. Toimintana Soppakirkko rakennetaan yhdessä tiiminä. Jokaisella halukkaalla on mahdollisuus osallistua, vaikka

pieneen tehtävään jumalanpalveluksessa. Jokainen kutsutaan mukaan rakentamaan messua yhdessä työntekijöiden kanssa. Toiminnan tavoitteena on osallistaa seurakuntalaiset hengellisiksi toimijoiksi, eikä pelkästään toiminnan kohteeksi. Näin saadaan vahvistettua kokemusta osallisuudesta ja ihmisarvosta. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan myös muilla erilaisilla toiminnoilla kuten talkoilla, myyjäisillä, EU-ruoan pussituksilla, yhteisillä ruokailuilla, ohjelmien valmisteluilla ja kokoontumalla yhdessä pyhän äärelle.

Kuvassa (Kuva 5) vapaaehtoiset tekemässä soppaa, joka tarjottiin messuun osallistujille soppakirkon lopuksi. Sopian tarjoaminen messun jälkeen koettiin erityisen tärkeäksi diakonisissa messuissa. Sopian valmistamisesta vastasi seurakunnan vapaaehtoiset, jotka valmistivat ruuan ja laittoivat sen tarjolle seurakuntalaisille.

Kuva 5. Vapaaehtoiset valmistamassa messun jälkeen tarjottavaa soppaa

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää tutustumamme materiaalin ja seurakuntavierailujen avulla, millä tavoin olisi mahdollista madaltaa diakonian asiakkaiden osallistumista messuun ja messun toteutukseen. Jokaisella ihmisellä on tarve kokea osallisuutta ja yhteisöön kuulumista. Diakoniatyöntekijä pystyy arkisissa kohtaamisissa kannustamaan ja pyytämään ihmisiä mukaan messuun ja samalla toteuttamaan messua. Diakonisten messujen tarkoitus on madaltaa messuun osallistujien kynnystä siten, että jokainen kokee olevansa tervetullut mukaan toimijaksi.

Jumalanpalvelukseen otetaan mukaan ihmisen arkisia asioita. Kontekstuaalisuudessa uskontoa yritetään sovittaa ihmisen arjen asioihin ja haasteisiin. Meidän mielestämme kontekstuaalisuus näkyy jumalanpalveluksessa siten, että jumalanpalvelukseen pyritään heijastamaan ihmisen arkisia asioita ja haasteita. Ajattelempa, että nämä arkiset asiat tulisi huomioida diakoniatyön kohtaamisissa ja viedä ne mukana messun suunnitteluun. Ihmisten arkiset asiat voidaan ottaa mukaan jumalanpalvelukseen muun muassa johdantosanoissa ja esirukouksessa.

Diakonisista messuista käytetään erilaisia nimityksiä. Diakonisen messun ajatellaan olevan samaa tarkoittava yhteisöllisen messun kanssa. Terminä yhteisöllinen messu, jonka tarkoituksena on seurakuntalaisten mukaan ottaminen messun rakentamiseen ja toteutukseen, jolloin messu rakennetaan kokonaisuudessa yhdessä. Tarkentaessamme termiä diakoninen messu, tarkoitamme messua, jolloin messuun osallistujina ja messun rakentajina olisi myös diakonian asiakkaita. Ajattelempa, että mukaan messun rakentamiseen tulisi saada myös ne kaikista heikoimmat ja arimmat diakonian asiakkaat.

Ajattelempa, että diakonian asiakkaat tulisi ottaa mukaan messun toteutukseen aktiivisiksi toimijoiksi aina suunnittelusta toteutukseen saakka. Diakoniatyössä kohdataan monenlaisia ihmisiä, kuten aiemmin on mainittu esimerkkinä yksinäisyyttä kokevat ihmiset. Olisi tärkeää pyytää heitä mukaan seurakunnan toimin-

taan ja osallistumaan seurakunnan tarjoamiin vapaaehtoistehtäviin. Ajatellaan, että tällöin myös messuun osallistumisen kynnys madaltuisi ja yksinäisyyden tunne vähentyisi. Vapaaehtoisena mukana olo antaisi erinomaisen mahdollisuuden osallistua myös messun toteutukseen.

Vapaaehtoisten rooli seurakunnassa on erittäin tärkeä. Työntekijän tehtävänä on huolehtia siitä, että yhteisiä suunnittelupalavereja on vapaaehtoisten kanssa ja jokaisella halukkaalle annettaisiin mahdollisuus osallistua messuun suunnitteluun ja toteutukseen. Tällöin myös vapaaehtoiset lahjat ja taidot saataisiin mukaan messuun, jossa. Suunnittelupalaverissa voidaan sopia milloin ja mihin tehtäviin kukin haluaisi tulla mukaan toimijoiksi. Halukkaista vapaaehtoisista voisi tehdä esimerkiksi ryhmiä, jotka ovat kulloinkin mukana messun toteutuksessa. Heille on sovittu tehtävät ja päivät sekä mitä ja milloin he messussa tekevät. On myös tärkeä huomioida messuun osallistuvat lapset ja miettiä ennakkoon millaisiin tehtäviin heidät voisi liittää. Myös lasten osallistaminen on erityisen tärkeää messun toteutuksessa.

Messussa yhteisön perustunnelman täytyisi olla sellainen, että sen pohjalta ihmiselle mahdollistetaan löytää oma paikkansa. Yhteisön tulisi olla avoin, lämpimästi vastaanottava ja helposti joukkoonsa päästävä. Yhteisöön kuulumalla ihminen tulee riippuvaiseksi toisista ihmisistä. Esimerkiksi pullakirkossa tuli ilmi, että messuissa kävijän puuttuminen huomattiin yhteisön sisällä. Vieraillessamme seurakunnissa lähes jokainen haastateltava koki messun olevan yhteisöllinen. He kokivat myös, että jokaisella on mahdollisuus osallistua messun toteutukseen. Haastateltaessa vapaaehtoisia yhteisöllisyyttä vahvisti se, kun lähdettiin kuoro-harjoitusten jälkeen yhdessä kahvittelemaan ja juttelemaan.

Haastatteluissa seurakuntalaiset kokivat erilaisia, kukin itselleen tärkeitä tehtäviä messun toteutuksessa. Tärkeinä koettuja tehtäviä, joita vapaaehtoisille seurakuntalaisille annettiin messussa, oli esirukouksen laatiminen, rukousalttarien rakentaminen, erilaiset avustustehtävät, kolehdin kerääminen, kuoroon osallistuminen, kynttilöiden sytyttäminen, virsikirjojen jako, tekstien lukeminen messussa, joillekin myös ristikulkueeseen osallistuminen ja ristin kantaminen oli erityisen tär-

keä tehtävä messussa. Vahva osallisuuden kokeminen koettiin lisäävän yhteisöön kuulumisen tunnetta. Vapaaehtoisille ja seurakuntalaisille tulisi tarjota erilaisia tehtäviä osallistua messun toteuttajaksi.

Haastatteluissa nousi esille myös se, kuinka eräs työntekijä kertoi omasta kokemuksestaan diakoniatyön asiakkaan kohtaamisesta. Henkilö oli kokenut, ettei hänellä ole niin hienoja vaatteita, että voisi edes mennä kirkkoon. Kuinka esimerkiksi vaatetus voi joillekin olla este messuun osallistumiseen. Tässä mieleemme tuli ajatuksena messun järjestäminen muualla kuin kirkossa korostui, jolloin myös kynnys messuun osallistumiselle madaltuisi.

Haastatteluissa esille tuli se, että diakonisen messun yleinen erityispiirre on messun jälkeen tarjottava kahvi tai lounas. Työntekijöiden ja seurakuntalaisten mielestä kahvi tai lounas koettiin erityisen tärkeäksi elementiksi. Kirkko on huomionnut myös erilaisiin musiikkimakuihin sopivia messuja. Näissä on otettu huomioon uudenlaisia osallistumisen ja hiljentymisen muotoja.

Jokainen messuun tulija tulisi kohdata yksilöllisesti ja työntekijöiden tulisi olla aidosti kiinnostuneita. Jo pelkästään tervetuloa sanan sanominen voi jollekin olla erityisen tärkeää ja vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta. Joku työntekijöistä voisi olla ovelta vastassa seurakuntalaisia ja toivottaa heidät tervetulleeksi messuun.

Messun toteutuksen aika koettiin joissakin haastatteluissa haastavana. Voisikin ajatella, että messuja järjestettäisiin mahdollisuuksien mukaan eri aikaan, sillä joillekin voi jopa normaaliin tapaan sunnuntain aamumessu olla hankala aika lähteä. Messuja tulisi järjestää ertiaikaan, joka mahdollistaisi saavuttamaan myös ne henkilöt, jotka haluaisivat osallistua messuun esimerkiksi iltaisin.

Yhteistyön tärkeys korostui opinnäytetyötä tehdessämme. Messuun osallistuminen ja yhteisöllisyyden kokeminen ei ole pelkästään seurakunnan työntekijöiden harteilla. Yhteistyötä tarvitaan jopa saavutettavuudessa, jolloin huomioidaan kaikkien seurakuntalaisten mahdollisuus osallistua messuun sekä kaikkien halukkaiden pääsypaikalle. Suunniteltaessa messua, tulisi hyvissä ajoin informoida

muun muassa hoitokoteja messun ajankohdasta ja messun toteutukseen osallistumismahdollisuudesta. Tällöin hoitohenkilökunta ja omaiset pystyisivät reagoimaan ja järjestäisivät tarvittavat avustajat ja kyyditykset messuun osallistujille sekä heidän osallistuminen messun toteutukseen lisääntyisi.

Monimuotoisen messun mahdollistaminen on pääasiassa seurakunnan työntekijöiden vastuulla. Perinteinen sunnuntaiaamun jumalanpalvelus, jossa seurakunnan jäsen on jäänyt passiiviseksi toimijaksi. Tehtäviä, joita seurakuntalaisilla on ollut, on yleensä virsien laulaminen ja yhdessä rukoileminen. Tulevaisuuden messun toteutuksissa tulisi huomioida, että seurakuntalainen voi olla mukana suunnittelemassa messun toteutusta sekä toteuttamassa messua aktiivisena toimijana. Monimuotoisen messun toteutuksessa mukaan messuihin voisi ottaa erilaisia teemoja. Esimerkkinä tuomasmessu on eräänlainen monimuotoinen messu.

Seurakuntavierailuilla huomioimme myös sen, että messun kaavaa tulisi mahdollisesti muuttaa esimerkiksi kehitysvammaisille suunnatussa messussa. Messun toteutusta tulisi selkeyttää ja kaavaa mahdollisesti lyhentää. Messuun voisi ottaa mukaan enemmän kuvia ja erilaisia elementtejä, jotka vahvistavat seurakuntalaisten osallisuutta. Messun toteutuksessa tulee käyttää selkokieltä ja selkokuvia.

9 POHDINTA

Opinnäytetyötä tehdessämme saimme paljon uusia ideoita messun toteutuksesta ja näkemys jo siitä, kuinka tärkeänä koetaan osallisuus ja yhteisöön kuuluminen. Myös vapaaehtoisten merkitys seurakunnissa korostui. Vieraillessamme eri seurakunnissa saimme nähdä eri tavoin toteutettuja messuja sekä mielenkiintoisia ja opettavaisia keskusteluja haastatteluista. Ajattelemmekin, että näistä olisi apua myös muillakin työaloilla.

Ajattelemme, että tulevaisuudessa meillä olisi antaa ideoita erilaisten messujen toteutukseen ja ideoita, jolla mahdollisesti myös diakonian asiakkaat saataisiin mukaan messuun toimijoiksi. Diakoniatyössä kohdataan arkisissa kohtaamisissa monenlaisia ja monenlaisissa elämäntilanteissa olevia henkilöitä. Ajattelemme, että muun muassa näissä kohtaamisissa henkilöä tulisi kuunnella ja rohkaista mukaan seurakunnan toimintoihin, kuten vapaaehtoiseksi ryhtymiseen ja messuun osallistumiseen.

Mielestämme oli mukava osallistua Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivien työryhmään ja olla mukana rakentamassa matalankynnyksen messu kanavaa. Tehdesämme opinnäytetyötä oli erityisen mielenkiintoista käydä tutustumassa eri seurakunnissa järjestettäviin ja eri tavoin toteutettuihin matalan kynnyksen messuihin. Oli ilo nähdä se, kuinka eri seurakunnat toteuttavat matalankynnyksen messut, joihin osallistuu erilaisissa elämäntilanteissa olevia diakonian asiakkaita.

Koska diakonisen auttamisen tarkoitus on nähdä ihmisen elämän kokonaistilanne. Kokonaistilanteessa olisi huomioitava hänen psyykkiset, fyysiset, sosiaaliset ja hengelliset tarpeensa. Eikö jokaisen messun tulisi olla sellainen, että kaikki pääsisivät osallistumaan messuun ja sen toteutukseen, joka voisi olla alku ihmisen voimavarojen vahvistumiseen ja eheytymiseen. Tulevaisuuden Suomi tulee olemaan erilainen, kuin Suomi aiemmin. Suomessa tulee olemaan pakolaisuuden ja maahanmuuton lisääntyessä myös eri uskontoon kuuluvia ihmisiä. Avaisivatko diakoniset messut siltoja uskontodialogialle?

Mielestämme oli ilo huomata esimerkiksi se, että kehitysvammaisille on järjestetty heille osallisuutta vahvistavia messuja. Oli ilo nähdä se, kuinka kehitysvammaiset saavat olla mukana toteuttamassa messua aktiivisina toimijoina. Heistä näki, kuinka tärkeänä he kokivat oman toimijuuden, ja sen, kuinka aidosti iloisia he olivat.

Tulevina diakoniatyöntekijöinä meillä on ymmärrystä, että myös ihmiset, jotka ovat syrjäytyneet tai muuten haasteellisessa elämän tilanteessa, tarvitsevat yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hengellisyyttä. Ajattelemme, että työntekijä olisi in-

noittaja ja mahdollistaja, mutta seurakuntalaiset voisivat olla mukana rakentamassa messut. Vapaaehtoisten tärkeys tuli esiin messuissa. Tehdessämme opinnäytetyötä vahvistui se, että erilaiset erityisryhmät tarvitsevat erilaiset elementtejä messun toteutukseen, jotta erityisryhmien osallisuus vahvistuu. Ajatellaan, että erityismessuille on tarvetta tulevaisuudessa.

Osa opinnäytetyössä käyttämistämme lähteistä oli hieman vanhempia, mutta vertailtuamme lähteitä koimme, että asiasisältö oli edelleen relevanttia. Luimme myös paljon aiheen ympärille tehtyjä opinnäytetöitä. Teoreettisen viitekehyksen rajaaminen oli vaikeata ja jouduimmekin muuttamaan viitekehystä työmme aikana. Oli hieno huomata konkreettisesti, että viitekehyksessä käsittelemämme asiat koettiin tärkeänä messun toteutuksessa. Haastattelussa kunnioitimme jokaisen haastateltavan yksityisyyttä. Korostimme haastatteluissa sitä, että kysymyksiin ei ollut pakko vastata, jos ei halunnut. Otimme huomioon kuvatessamme sen, että kuvaamista kieltäytyvä henkilö ei näy kuvissa. Kuvat on otettu mahdollisimman paljon seurakuntalaisista takaapäin, jolloin ei kasvoja tunnisteta. Haastateltavien nimet eivät tule julki missään. Kuviin, joita opinnäytetyössä käytimme, olemme saaneet luvan kuvattavilta.

Jokainen haastattelu nauhoitettiin ja opinnäytetyön valmistuessa haastattelut ja ottamamme valokuvat hävitettiin. Tallella olevat valokuvat jäivät ainoastaan opinnäytetyöhömme. Pyrimme siihen, että jokaisten haastattelujen kysymyksenasettelut olivat samankaltaisia. Haastatteluun osallistuminen oli jokaiselle vapaaehtoista. Haastattelujen alussa selkeytimme, miksi olemme haastattelemassa ja mihin haastatteluja käytettiin. Jo seurakuntiin lähetetyissä saatekirjeissä (Liite 2) kerroimme edellä mainitut asiat ja niiden lisäksi ketkä olivat yhteistyökumppaneitamme. Haastattelujen jälkeen mietimme, että olisi ollut hyvä tarjota haastattelukysymykset etukäteen luettavaksi.

Tämän opinnäytetyön tekemisen aikana olemme molemmat tehneet 100 % työaikaa. Joka on vaatinut myös sovittelua virallisen työn, opinnäytetyön tekemisen ja seurakunta vierailujen yhteensovittamista. Opinnäytetyön aikana huomasimme ja koimme aikataulutuksen ja suunnittelun tärkeyden. Olisi ollut hyvä järjestää vielä enemmän palavereja opinnäytetyöprosessin ajalle. Mielestämme

saimme kuitenkin hyvin aikaa kalentereihimme ja saimme pidettyä yhteisiä palaveria opinnäytetyöhön liittyen. Mielestämme olemme saaneet opinnäytetyöhön kerättyä tärkeitä kehitysideoita, joilla mahdollisia diakoniasia messuja olisi hyvä tulevaisuudessa toteuttaa.

LÄHTEET

- Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K. & Puuska, K. (2012). *Kantakaa tois-
tenne kuormia. diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Kirjapaja.
- Gävert, T. (20.9.2022). Suuntia tulevaan diakoniabarometri 2022 raportin inspi-
roimana. *Diakonia+*. [https://diakoniaplus.fi/suuntia-tulevaan-diako-
niabarometri-2022-raportin-inspiroimana/](https://diakoniaplus.fi/suuntia-tulevaan-diako-
niabarometri-2022-raportin-inspiroimana/)
- Halkosaari, V. (2017). *Yhteisöllinen jumalanpalvelus tiellä -På väg -hankkeen
seurauksena. Yhteisöllisyys Haapajärven, Kangasniemen, Kempe-
leen ja Pielisensuun jumalanpalvelukseen tekemissä muutoksissa.*
[pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. [https://helda.hel-
sinki.fi/bitstream/handle/10138/226008/Halko-
saari_Ville_Progradu_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://helda.hel-
sinki.fi/bitstream/handle/10138/226008/Halko-
saari_Ville_Progradu_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y)
- Hammarén, S., Hietaniemi, M., Kainulainen, S., & Kalanti, M. (2022). *Diako-
niabarometri 2022. Muuttuva ja muuttuva diakonia*. (Suomen ev.-
lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 138). Saatavilla 10.11.2022
[https://evl.fi/documents/1327140/0/Diakoniabaro-
metri+2022.pdf/40e4adb4-0f2f-3bcf-3b12-
04e48fa62520?t=1663221020252](https://evl.fi/documents/1327140/0/Diakoniabaro-
metri+2022.pdf/40e4adb4-0f2f-3bcf-3b12-
04e48fa62520?t=1663221020252)
- Hauta-aho, H., & Tornivaara, S. (2009). *Kirkosta kiinni*. Kirjapaja.
- Heikkilä, P. (2012). *Lähtekää rauhassa. Diakoni messussa. Jyväskylän seura-
kunnan diakoniatyöntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia työn liturgi-
sista tehtävistä* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52286/Heik-
kila_Paivi.pdf?sequence=1](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52286/Heik-
kila_Paivi.pdf?sequence=1)
- Helin, M., Hiilamo, H., & Jokela, U. (2010). *Diakoniatyö*. Edita.
- Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemelä, P., & Veikkola, J. (toim.). (2002). *Dia-
konian käsikirja*. Kirjapaja Oy.
- Huhanantti, S., & Wallenius, V. (toim.). (2022). *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vai-
kuttavaan auttamistyöhön*. Kirjapaja.

- Isomäki, P., Lehmusmies, J., Salojärvi, P., & Wallenius, V. (2018). *Diakoniabarometri 2018. Yksinäisyyden monet kasvot*. (Kirkontutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 56). Saatavilla 16.8.2022 https://www.dtl.fi/media/diakoniabarometri_2018.pdf
- Jokela, U. (2011). *Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 34). Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140387/A_34_ISBN_9789524931496.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kaira, T. (2020). *"Sitä kohti, mikä on edessä" Strategia-ajattelun ominaispiirteet Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. (kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 131). Saatavilla 12.11.2022 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4207/viewmode=pre-viewview>
- Kakko, J. & Rönkkömäki, V. (2010). *Morjens Antero-pappi! Nääks sää, et määki oon päässy messuun? Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittisen "Kirkko kaikille"-ohjelman toteutuminen asuntolassa asuvan kehitysvammaisen kohdalla* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24780/Kakko_Jaana_Ronkkomaki_Virpi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kokkonen, J. (toim.). (2018). *Kirkon kasvatus vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia*. (Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 74, kirkko ja toiminta). https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/kirkon_tulevaisuusselonteko_2018_lo?e=11549239/65960028
- Kuusimäki, K. (i.a.). *Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Diakonian periaatteet ja suuntaviivat*. Saatavilla 30.9.2022 <https://evl.fi/plus/seurakuntalama/diakonia/tietoa-diakoniasta/diakonisen-toiminnan-periaatteet>
- L 1054/1993. Kirkkolaki 26.11.1993/1054. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#O1L4P1>

- Leemann, L., Hämäläinen, R. (2016). Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalankynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka-lehti. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann%26Hamalainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Lipasti-Raulus, H., Korpijärvi, H. & Tuori, S. (2014). *Kirkko Helsingissä, Vapaaehtoistoiminnan käsikirja työntekijälle*. <https://evl.fi/documents/1327140/45404259/Helsingin+seurakuntien+vapaaehtoistoiminnan+k%C3%A4sikirja.pdf/0de88e15-82a6-a5e2-cdb0-cc3741ce2682?t=1561549494000>
- Malkavaara, M. (2015). *Diakonia ja diakonivirka*. (Suomen ev.lut. kirkon julkaisu 26). Kirkkohallitus. <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1545/viewmode=previewview>
- Modéus, F. (2014). *Osallisuuteen kutsutut. Jumalanpalvelusyhteisö muutoksessa*. Kirjapaja.
- Mäkinen, A., & Koivisto, J. (toim.). (2008). *Elämän makuinen messu*. Nuorten keskus. LK-kirjat.
- Nummela, L. (2015). *Jokainen on osallinen-Kirkon vapaaehtoistoiminnan linjaukset*. Saatavilla 5.8.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/45404259/kirkon+vapaaehtoistoiminnan+linjaukset.pdf/94d9d369-8825-9b59-5925-b79c763662eb?t=1544703371000>
- Patronen, S. (2017) *Kirkko Helsingissä. Saavu-messu yhdistää erilaiset ihmiset*. Saatavilla 20.10.2022 <https://www.helsinginseurakunnat.fi/uutiset/e5AGyDk5z>
- Piri, E., Palosaari, M., Kivikoski, T., Nummela, I., & Lindfors, H. (2012). *Muistisairaahan messu*. Virikkeitä jumalanpalvelus elämään muistisairaiden ihmisten kanssa. Kirkkohallitus.
- Porkka, J., & Valtonen, M. (2020) *Innostava ja kohtaava kasvatus. Kirkon kasvatuksen barometri 2020*. (Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu 65). Saatavilla 8.10.2020 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4231/viewmode=previewview>
- Pöyhönen, T. (2019). *Yhteisöjen kirkko*. Karas-Sana Oy. Lohja Kirja

- Raamattu. (2001). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Rättyä, L. (2009). *Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa*. [Väitöskirja, Kuopion yliopisto]. (Kuopion yliopiston julkaisuja E. yhteiskuntatieteet 179). Kuopion yliopisto. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/9602/urn_isbn_978-951-27-1309-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-a). *Vapaaehtoistoiminta*. Saatavilla 8.6.2022 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/vapaaehtoistoiminta>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-b). *Saavutettavuus ja esteettömyys*. Saatavilla 12.6.2022 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/saavutettavuus>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-c). *Messu eli jumalanpalvelus kokoaa kristityt yhteen*. Saatavilla 18.8.2022 <https://evl.fi/kirkossa/messu-eli-jumalanpalvelus>
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.-d). *Lama ja diakonian murros*. Saatavilla 20.11.2022 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/tietoa-diakonia/lama-ja-diakonian-murros>
- Suomen ev.lut. kirkko. (2016). *Palveluiden säästäminen ajaa lapsiperheitä ahdinkoon*. <https://evl.fi/uutishuone/tiedotearkisto/-/items/item/1701/Palveluista+saastaminen+ajaa+lapsiperheitaa+ahdinkoon>
- Suomen ev.lut. kirkko. (2017). *Yhteinen keittiö tuo uudenlaisia matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja tuleviin maakuntiin*. <https://evl.fi/uutishuone/tiedotearkisto/-/items/item/12101/Yhteinen+keittio+tuo+uudenlaisia+matalan+kynnyksen+kohtaamispaikkoja+tuleviin+maakuntiin>
- Suomen ev.lut. kirkko. (2020). *Tilastotietoa 2020. Diakonia*. Saatavilla 12.11.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/0/Tilastotietoa+2020+%281%29.pdf/70b4463e-ff2f-8f22-9ba1-15212cf61ce9?t=1614938899811>
- Thitz, P. (2006). Diakonian tutkimus. Yhteisöllisyys diakoniatyössä. http://www.dts.fi/dokumentit/DT_2_2006.pdf#page=7

- Thitz, P. (2013). *Seurakunta osallisuuden yhteisönä*. [väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. (Diakonia-ammattikorkeakoulu julkaisuja. A Tutkimuksia 40). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140359/A40%20ISBN%209789524932141.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Thitz, P., Malkavaara, M., Rättyä, L. & Valtonen, M. (toim.). (2020). *Diakonisen hoitotyön perusteet ja käytäntö*.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345797/DIAK_Opetus_6_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Törrönen, M. (toim.). (2021). *Realismi ja toivo - seurakunnat muutoksessa. Kokemuskertomuksia osallisuuden vahvistamisesta ja seurakuntien toimintakulttuurin muutoksesta*. (Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 102, kirkko ja toiminta). <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4262/viewmode=infoview>
- Viherkoski, E. (2017). *Diakonian organisaation johtaminen asiakaslähtöisemmäksi. Asiakas kehittämässä diakoniatyötä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymässä*. [Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu].
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133788/DIAKONIAN%20ORGANISAATION%20JOHTAMINEN%20ASIAKASLAHTOISEMMAKSI.pdf?sequence=1>
- Turun Mikaelinseurakunta. (2021). *Tehdään yhdessä hyvää. Vapaaehtoistyö tarjolla Mikaelinseurakunnassa*. Saatavilla 18.11.2022
https://www.turunseurakunnat.fi/documents/4061184/0/Vapaaehtoisteht%C3%A4v%C3%A4t+2021+T%C3%84YDENNETTY+%287%29_compressed.pdf/c89733c2-361c-8756-1bb3-583397f64ff8?t=1632843403617

LIITE 1. Haastattelu kysymykset

Kysymyksiä työntekijälle:

- Mikä on diakoninen messu?
- Diakonisen messun ja yhteisöllisen messun ero, onko sitä?
- Tarvitaanko sitä, miksi sellainen tarvitaan?
- Mikä on erityistä paikkakunnalle ja messullenne?
- Minkälainen rooli vapaaehtoisella on messun toteuttamisessa, rakentamisessa, suunnittelussa?
- Kuinka olette rakentaneet diakonisen/yhteisöllisen messun?
- Missä se tapahtuu, kirkon seinien sisällä vai ulkona?
- Diakonisen messun rakentamiseen liittyvät haasteet? E
- Diakonisen messun ilot!
- Millainen tulevaisuuden diakoninenmessu voisi olla?

Kysymyksiä messun rakentamiseen osallistuvalla vapaaehtoisella:

- Kuka olet?
- Millaisessa tehtävässä olet messussa?
- Miksi osallistuminen on sinulle tärkeää, miksi haluat osallistua rakentamaan messua?
- Koetko että saat jotain osallistumisestasi?
- Risuja ja ruusuja?
- Kuinka päädyit rakentamaan messua, kutsuiko sinut joku mukaan?
- Toivomuksiasi messulle?

LIITE 2. Saatekirje seurakuntiin

Hei!

Olemme Sosionomi-Diakoniatyön opiskelijoita Pieksämäen Diakista Minna Havukainen ja Elisa Tarkiainen.

Olemme mukana keräämässä materiaalia

Jaetut Eväät jumalanpalveluspäivien Diakoninen / Matalan kynnyksen messu -kanavaan, mikä pidetään Kuopiossa 18.-20.3.2022. Meidän osuutemme Jumalanpalveluspäiviin liittyen on tutustua eri seurakunnissa järjestettäviin diakonisiin messuihin.

Keräämämme materiaalin tarkoitus on selvittää, miten alentaa kynnystä diakonisiin messuihin ja miten vapaaehtoiset / diakonian asiakkaat osallistuvat ja voisivat osallistua enemmän messujen toteutukseen.

Keräämme materiaalia haastatteleamalla ja kuvaamalla eri seurakunnissa työntekijöitä, diakonian asiakkaita sekä vapaaehtoisia liittyen diakonisiin/ matalan kynnyksen messuihin.

Tarkoituksenamme olisi tulla tekemään haastattelut ja videoinnit paikanpäälle syksyn 2021 aikana, lokakuuhun 2021 mennessä. Toiveemme olisi tulla mukaan seuraamaan diakonisen messun toteutusta, jossa voisimme samalla haastattelut ja videoinnit tehdä. Osa videomateriaaleista esitetään myös Jaetut eväät jumalanpalvelus päivillä. Työ on osa meidän opinnäytetyötä, jonka tehtävänä on mahdollisesti tuottaa materiaalia diakoniatyöhön.

Tavoitteenamme olisi saada tietoa vapaaehtoisilta ja seurakuntalaisilta heidän omista kokemuksistaan diakonisista messusta, sekä millaisia ajatuksia Diakoninen messu ihmisissä herättää ja millaisia kokemuksia seurakuntalaisilla yleensäkin on diakonisista messuista.

[Jaetut eväät -jumalanpalveluspäivät \(jaetutevaat.fi\)](http://jaetutevaat.fi)

Diak

Teemme yhteistyötä Jaetut eväät päivien työryhmän kanssa, johon kuuluu Kuopion Alavan seurakunnan Meidän kirkko tiimi, sekä seurakuntayhtymiä ja seurakuntia eri puolelta Suomea.